Bibliotek 1800

Anton Tjekhov

Sjette afdeling

Anton Tjekhov

Sjette afdeling

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Copyright and conditions of use

I

Inde i gården – lige over for den egentlige hospitalsbygning – ligger et lille hus for sig selv, omgivet af en hel skov af skræpper, brændenælder og vild hamp. Jerntaget er rustent, skorstenen sunket sammen, de halvrådne trin på trappen op til indgangsdøren overgroede med græs, og af kalkpudsen på murene er der kun hist og her spor tilbage. Facaden vender ind til hospitalsbygningen, bagsiden ud mod markerne, hvorfra bygningen adskilles ved et gråt plankeværk med sømspidser. Disse søm, der er vendt med spidsen opefter, og plankeværket og selve bygningen har det fortvivlet sørgmodige udseende, som hos os kun findes ved hospitaler og fængsler.

Hvis De ikke er bange for at brænde Dem på nælderne, så kom med hen ad den smalle sti, som fører derover, og lad os se, hvad der går for sig inde i bygningen.

Gennem yderdøren kommer vi først ind i forstuen. Langs væggene og op ad den store ovn er der stablet hele små bjerge af alt muligt hospitalsskrammel. Madrasser – gamle udslidte slåbrokker, benklæder, blåstribede skjorter, fodtøj, der ikke duer til nogen verdens ting – alt dette skrab ligger hulter til bulter mellem hinanden, sammenmaset, sammenfiltret og råddent, – og det udsender en bedøvende lugt.

På disse dynger ligger – altid med piben i munden – oppasseren Nikita, en gammel udtjent soldat med afblegede snore på ærmerne for lang og tro tjeneste. Han har et bistert, fordrukkent ansigt, hængende øjenbryn, der giver ham et udtryk som en schæferhund, og rød næse. Af vækst er han ikke

videre stor, og han ser tør og muskuløs ud, men en ærefrygtindgydende holdning har han og vældige næver. Han hører til den slags godmodige, pålideligt tjenende og stupide folk, som sætter orden over alt andet, og som derfor er fuldt overbeviste om, at kløø må der til. Og han slår i ansigtet, i brystet og i ryggen, eller hvor det ellers kan træffe sig, og han er fuldstændigt på det rene med, at uden dette ville der overhovedet ingen orden være til.

Fra forstuen kommer man ind i et stort, rummeligt værelse, som optager hele bygningen, på nævnte forstue nær. Væggene er her oversmurte med en skidenblå farve, loftet sværtet af røg som i en hytte uden skorsten; det er tydeligt, at ovnene både ryger og oser om vinteren. Vinduerne er indefra forsynet med plumpe jerngitre. Gulvet er gråt og fuldt af splinter. Det stinker af surkål, lampevæger, væggelus og ammoniak; denne stank frembringer i første øjeblik et indtryk, som om man kom ind i et menageri.

Rundt omkring i værelset står der senge, fastskruede til gulvet. På dem sidder eller ligger folk i blå hospitals-slåbrokker og – ifølge gammel skik – med nathuer på. Det er de sindssyge.

I det hele er der fem mand. Kun en af dem er af højere stand, alle de andre er småborgere eller bønder.

Den første nærmest ved døren, en høj, mager mand med rødlige blanke knebelsbarter og forgrædte øjne, sidder med hængende hoved på sin seng og stirrer på en bestemt plet. I hospitalsbogen står han opført som hypokondrist – men i virkeligheden lider han af progressiv paralyse. Nat og dag sidder han sådan, sørgmodig og sukkende, nu og da rystende på hovedet eller smilende bittert. I samtaler tager han sjældent

del og svarer i reglen ikke på spørgsmål. Spise og drikke gør han maskinmæssigt, når maden sættes hen til ham. At dømme efter hans besværlige, hårde hoste, magerhed og rødmen på kinderne er der tillige en begyndende svindsot.

Efter ham kommer en lille livlig og urolig gammel mand med spidst skæg og sort krøllet negerhår. Om dagen spadserer han omkring i stuen fra det ene vindue til det andet, eller også sidder han på sin seng med benene på tyrkervis trukket op under sig og fløjter rastløst ligesom en dompap, eller nynner så småt hen for sig og fniser af og til. Sit barnlige temperament og sin livlige karakter giver han også udtryk om natten, hvor han nu og da pludseligt står op af sin seng for at bede til Gud, dvs.: slå sig med knyttede hænder for brystet eller stille sig hen ved vinduet og tromme ganske sagte på ruden. Dette er jøden Moses, et sindssygt menneske, som blev anbragt her for 20 år siden, da hans hattemagerværksted brændte.

Af alle beboerne i 6. afdeling er han den eneste, der får lov til at komme ud – endog uden for hospitalsgården, ned i byen. Denne begunstigelse, som han i mange tider har benyttet sig af, skyldes rimeligvis hans lange ophold i hospitalet og den omstændighed, at han er en rolig, uskadelig dumrian, – en slags nar i byen, som man allerede længe har vænnet sig til at se rundt om i gaderne, omgivet af børn og hunde. I slåbrok og tøfler, med den løjerlige nathue på hovedet, undertiden barbenet – ja, til tider uden benklæder – driver han omkring i byen, standser ved porte og butikker og beder om en kopek. Og ét sted får han lidt tyndt øl, et andet sted brød, et tredje en kopek, så han vender mæt og rig hjem til sit hospital. Alt, hvad han bringer med sig hjem, tager Nikita fra ham og betragter

det som sin ejendom. Og den gamle soldat udfører denne operation groft og embedsivrigt, og alt imens han krænger hans lommer, kalder han den levende Gud til vidne på, at det er sidste gang han lader Moses komme ud på gaden, da uorden dog er det værste af alt på Jorden.

Moses sætter stor pris på at vise andre tjenester. Han henter vand til sine kammerater, dækker dem til, når de er faldet i søvn, og lover hver af dem at bringe dem en kopek næste gang, han kommer ud – samt desuden sy dem hver en ny hat, og sin nabo til venstre, paralytikeren, giver han mad med sin ske. Alt dette gør han ikke af medfølelse eller ifølge en eller anden human indskydelse, han efterligner og underordner sig uvilkårligt sin nabo til højre – Gràamov.

Ivan Dmitritch Gràamov, en mand på et par og tredive år, af adelig stand, forhenværende undersøgelsesdommer og guvernementets sekretær, lider af forfølgelsesvanvid. Han enten ligger på sin seng, rullet sammen som en kat, eller vandrer fra hjørne til hjørne, ligesom for at få motion. Han sidder sjældent og er altid urolig, bevæget og anspændt af en eller anden dunkel, ubestemmelig forventning. Ved den allerringeste puslen i forstuen eller lyd ude i gården løfter han hovedet og lytter ...: er det mon ikke efter ham man kommer? Er det ikke ham, man leder efter? Og hans ansigt udtrykker da den højeste uro og modbydelighed.

Man tiltrækkes af dette brede ansigt med de fremstående kindben, altid blegt, ulykkeligt; viser, ligesom i spejl, hans sinds kæmpende uro og evige frygt. Hans ansigtstrækninger er sygelige og løjerlige, men de fine træk, der maler hele hans dybe sjælslidelse på hans ansigt, er kloge og intelligente, og en sund

glans lyser ud af hans øjne. Man tiltrækkes ligeledes af hans væsen, der er høfligt, opmærksomt og ualmindeligt udsøgt over for alle – kun ikke over for Nikita. Når én taber en knap eller en ske på gulvet, springer han hurtigt op fra sengen for at tage den op. Hver dag siger han godmorgen til sine kammerater, og når han om aftenen lægger sig til at sove, ønsker han dem alle godnat.

Hans sygdom viser sig – foruden i en stadig oprevet sindstilstand og i krampagtige ansigtstrækninger – endvidere i, at han undertiden henimod aftenen – med klaprende tænder og rystende over hele kroppen – samler slåbrokken tæt om sig og begynder at vandre frem og tilbage i stuen, fra hjørne til hjørne og ind mellem sengene, som det synes i stærk feber. Af den måde, han af og til standser på og ser vist på en af sine kammerater, skulle man tro, at han havde lyst til at sige noget overordentlig vigtigt. Men han kommer åbenbart til det resultat, at man dog ikke vil forstå ham – ja måske ikke engang høre efter, og med en utålmodig rysten på hovedet bliver han ved at skride frem og tilbage. Imidlertid tager hans trang til at udtale sig snart overhånd over alle betænkeligheder over for hans auditorium, og han giver sine varme, lidenskabelige tanker frit løb. Hans tale er da uordnet og febrilsk, som folks tale i vildelse, afbrudt og ikke altid forståelig, men til gengæld ligger der både over ordene og over formen noget forunderligt tiltrækkende og godt. Når han sådan taler, mærker man i ham både det syge sind og det sunde menneskelige. Vanskeligt ville det falde at gengive denne strøm af ord på papiret. Den handler om menneskelig nederdrægtighed, om rå magt, der tramper på det sande, om det skønne liv, som engang vil udfolde sig på

jorden; – om vinduesjernstænger handler den, disse stænger, der hvert øjeblik minder ham om de fysisk mægtiges hårdhed og ubønhørlige kulde … – Den hele tale er som et potpourri over gamle, men endnu ikke færdigt sungne sange.

2

For 12-15 år siden boede embedsmanden Gràamov, en solid og velhavende mand, i sit eget hus i byens hovedgade. Han havde to sønner, Sergei og Ivan. I sit fjerde studenterår døde Sergei af galoperende svindsot, og dette dødsfald var ligesom signalet til en hel række af ulykker, som pludselig styrtede ned over familien. Omtrent en uge efter Sergeis begravelse blev gamle Gràamov stævnet for retten for underslæb og forbrug af statens penge og døde snart efter i fængslet af tyfus. Huset og alt, hvad deri fandtes, blev solgt ved auktion, og Ivan Dmitritch blev tilbage med sin moder, blottet for alt.

Mens faderen endnu levede, fik Ivan Dmitritch, der studerede ved universitetet i Petersborg, 60-70 rubler månedlig at leve for, og han havde derfor af egen erfaring ingen forestilling om nogen som helst nød, men nu måtte han helt forandre sin levemåde. Han blev nødt til fra morgen til aften at give timer, som blev dårligt betalt, og give sig i lag med afskriverarbejde. Og alligevel sultede han, fordi han sendte moderen hele sin fortjeneste, for at hun ikke skulle lide nød. Men et sådant liv lå over Ivan Dmitritch' kræfter; han tabte modet, begyndte at skrante og rejste derfor hjem, idet han opgav alt videre studium. Hjemme i sin lille fædreneby fik han ved protektion ansættelse som lærer ved kommuneskolen; men han harmonerede ikke med sine kollegaer, forstod heller ikke at tage sine elever på rette måde og opgav hurtigt stillingen. Imidlertid døde moderen. Et halvt års tid drev han omkring uden at beklæde nogen stilling og blev derefter eksekutor i

retten. Dette embede beholdt han så, indtil han blev afskediget på grund af sygdom.

Ivan Dmitritch havde aldrig – selv i sine yngre studenterdage – gjort indtryk af at være sund. Altid havde han været bleg og mager – modtagelig for forkølelse – spist lidt og sovet dårligt. Af en eneste snaps løb det ham rundt i hovedet, og han blev da straks hysterisk. Han følte sig altid draget til mennesker, men på grund af sin mistænksomhed og vanskelige karakter sluttede han sig ikke nærmere til nogen og havde ingen venner. Om sine bysbørn udtalte han sig altid med foragt og lagde ikke skjul på, at han anså deres grove uvidenhed og deres søvnige, dyriske liv for modbydeligt. Når han talte, lød hans tenorstemme altid højt og heftigt; altid blev han harmfuld – altid forivrede han sig – altid var han begejstret – stundom forbavset – men i et og alt oprigtig. Hvad man end talte med ham om, altid førte han det tilbage til et og det samme: i byerne er det kedsommeligt og fortærende at leve. – Folk har der ingen højere interesser; de fører et mat og tanketomt liv og formår kun at bringe lidt afveksling i det ved åndelige voldshandlinger, plumpe udskejelser og hykleri; slubberter går mætte og velklædte omkring, mens ærlige folk må ernære sig af smuler, – der trænges til skoler – trænges til en presse med ærlig tendens – til teater og offentlige forelæsninger – til en sammenslutning indenfor intelligensen, – der trænges til, at folk får øjnene op for, hvad de i grunden er og forfærdes over det.

I sin bedømmelse af mennesker malede han med stærke farver og kun sort eller hvidt, uden at ville anerkende nogen som helst nuancering. Menneskeheden bestod i hans øjne kun af slubberter og ærlige folk, – overgangsstadiet manglede

aldeles. Han talte altid med lidenskabelig begejstring om kvinder og om kærlighed, – men selv havde han aldrig elsket. –

Imidlertid – man holdt af ham i byen, til trods for det skarpe i hans domme, og omtalte ham, når han ikke hørte på det, med kælenavnet "Vanja". Hans medfødte takt, tjenstvillighed, ordentlighed og sædelige renhed – i forbindelse med hans luvslidte frakke, sygelige udseende og tragiske familiehistorie – affødte hos mange gode, varme og vemodige følelser; desuden var han et fint dannet og belæst menneske og vidste efter byens mening så meget, som mennesker overhovedet kan vide, hvorfor han også gjorde fyldest rundt om i byen som en slags levende konversationsleksikon.

Han læste overordentligt meget. Nede i klubben kunne han sidde hele dage og – ikke læse – men sluge hele stabler af journaler og bøger, idet han nervøst fingererede i skægget. Man skulle tro, at læsning var en af hans sygelige tilbøjeligheder, eftersom han med lige stor begærlighed kastede sig over alt, hvad der kom ham i hænde – endog årgamle aviser og almanakker. – Hjemme hos sig selv læste han altid liggende.

3

En efterårsmorgen skulle Ivan Dmitritch i embeds medfør ned til en af byens småborgere for at få udbetalt nogle retsligt forfaldne penge. Han slog sin krave op om ørene og arbejdede sig frem ad småstræder gennem snavs og væde. Han var i sort humør som altid om morgenen. I en af smågaderne mødte han en patrulje på fire mand, der førte to arrestanter med lænker om benene. Ivan Dmitritch havde mange gange før mødt arrestanter, og altid vakte de i ham en blanding af medlidenhed og skamfuldhed, men denne gang gjorde de et særegent, helt besynderligt indtryk på ham. Det faldt ham pludseligt ind – Gud ved hvorfor – at man jo på samme måde kunne lægge *ham* i lænker og føre ham til fængslet.

Efter at have besørget sin forretning, mødte han på hjemvejen, henne ved postkontoret, politiinspektøren, som kom hen og sagde goddag til ham og fulgte ham et par skridt hen ad gaden. Af Gud må vide hvilken grund forekom dette ham mistænkeligt.

Hele dagen blev han hjemme og kunne ikke få soldaterne med arrestanterne ud af sit hoved. Et sindsoprør, som han ikke kunne forklare sig, hindrede ham i at læse eller samle sine tanker om noget bestemt. Om aftenen tændte han ikke lampen – sov ikke om natten, og hans tanker drejede sig bestandig om den mulighed, at han kunne blive arresteret – lagt i lænker og sat i fængsel. Han vidste sig vel ikke skyldig i noget som helst ulovligt og kunne forsikre, at han heller ikke tænkte på i fremtiden at slå nogen ihjel eller stikke ild på eller stjæle. Men

var det måske umuligt at udføre en forbrydelse sådan … tilfældigt … uvilkårligt? Og kunne han måske ikke have fjender, der bagtalte ham? Og retten endelig – kunne den ikke tage fejl? Det var så vist ikke for ingenting, når det fra gammel tid hed sig, at der kun er et skridt fra tiggerposen til fængslet. Og en retsfejl ved den nuværende rettergang var såmænd meget mulig; ingen ville falde på at undre sig over dét. – Folk, der stod i formelt retsforhold til andres lidelser, f. eks. dommere, politimænd og læger, bliver i tidens løb, ved vanens sløvende indflydelse, i den grad afstumpede, at de ikke – selv om de bestræber sig for det – kan sætte sig i et andet end rent formelt forhold til deres klienter. I denne henseende adskiller de sig ikke i noget som helst fra slagteren, der skærer halsen over på kalve og får og ikke lægger mærke til, at de bløder. Og ved kun at stille sig i et formelt og åndløst forhold til den anklagede behøver dommerne, for at fratage et menneske alle rettigheder til livet og ekspedere det i tugthuset, kun et eneste – tid. Kun tid til iagttagelse af de nødvendige formaliteter, for hvis udfærdigelse retspersonalet får sin gage, og derpå – er det ude med delinkventen! – Og lad så én bagefter gå hen og søge retfærdighed og forsvar i dette snavsede hul af en by, – 30 mil fra nærmeste jernbanestation!

Ja, og er det ikke vanvid at tænke på retfærdighed, når enhver voldshandling fra de mægtiges side opfattes af samfundet som en fornuftig og hensigtsmæssig nødvendighed, når ethvert udslag af barmhjertighed, som f. eks. en frikendelse, frembringer en hel vulkan af utilfredsstillede, hævnlystne følelser?

Næste morgen stod Ivan Dmitritch op af sengen ligesom i rædsel, med den kolde sved piblende frem på panden og fuldt overbevist om, at nu kunne han blive arresteret, hvad øjeblik det skulle være. – Når – ræsonnerede han – gårsdagens tyngende tanker holdt sig så længe i ham, så måtte der dog være noget sandt i dem. De kunne dog ikke opfylde ham i den grad uden nogen skellig grund.

Og der gik politibetjenten langsomt forbi hans vindue; – det var nok ikke for ingenting det! Lidt efter standsede to mennesker nærved huset – og stod lidt stille uden at tale. Hvorfor stod de der uden at sige noget?

Og nu begyndte der for Ivan Dmitritch en række pinefulde dage og pinefulde nætter. Alle, som gik forbi hans vinduer eller ind i gården, forekom ham som spioner eller opdagelsesbetjente. Når politimesteren, som han altid plejede, ved middagstid kørte forbi med sit tospand – ude fra sin landejendom og ind til politikontoret – så syntes Ivan Dmitritch, at han havde et ganske eget udtryk i ansigtet, ligesom det også forekom ham, at han kørte hurtigere, end han plejede ...; naturligvis skyndte han sig sådan for snarest at kunne melde om en yderst farlig forbryder, der huserede i byen. Ivan Dmitritch rystede ved hver ringen eller banken på porten og led ved hvert nyt ansigt, som han så hos værtinden. Når han mødte politiet eller gendarmerne på gaden, smilede han og fløjtede for at synes ligegyldig. Han sov ikke nogen nat, af frygt for at blive arresteret i søvne, men lå alligevel og snorkede og trak vejret dybt som et søvnigt menneske, for at værtinden skulle tro, at han sov. For hvis han ikke sov om natten, så ville dette jo kunne udlægges som et tegn på, at samvittigheden

nagede ham, og hvad ville dette ikke være for et anklagende vidnesbyrd imod ham? Den sunde fornuft sagde ham, at al denne angst var ikke andet end vrøvl og indbildning, og at der ikke i og for sig var noget særlig frygteligt ved at blive arresteret og sat i fængsel, blot man så lidt overlegent på tingene, og når man forresten havde en god samvittighed. Men jo mere logisk og klogt han ræsonnerede, desto mere kvalfuldt og voldsomt blev hans sindsoprør. Han forekom sig selv som en nybygger, der ville hugge sig gennem skov, og som følte skoven vokse tættere og tættere omkring sig, jo mere han arbejdede med sin økse. Da Ivan Dmitritch til sidst indså, at det ikke førte til noget, kastede han al logik og ræsonneren overbord og hengav sig helt til sin fortvivlelse og sin frygt.

Han begyndte at afsondre sig fra omverdenen og undgik alle. Hans embede havde altid været ham imod, men fra nu af blev det ham utåleligt. Han havde angst for, at man på en eller anden måde skulle søge at komme ham til livs, – få nogle penge anbragt i hans lommer og derpå anklage ham for bestikkelse – eller at han selv imod sin vilje skulle gøre fejl i sine retspapirer, at dette så senere kunne udlægges som underslæb, eller at han skulle tabe indkasserede penge. – Og underligt nok, – aldrig havde hans tanke været så bøjelig og opfindsom som nu, hvor han hver dag udtænkte tusind anledninger til alvorligt at ængstes for sin frihed og sin ære. Men på den anden side slappedes hans interesse for den ydre verden betydeligt – navnlig for al lekture, og hans hukommelse begyndte stærkt at svigte ham.

Da forårstiden kom og sneen begyndte at smelte, blev der nede i hulvejen ved kirkegården fundet to halvt opløste lig – en

gammel kone og en dreng – med tegn på en voldsom død. Man talte i byen ikke om andet end disse to lig og om den ubekendte morder. For at man ikke skulle tro, at det var ham, der havde slået dem ihjel, drev Ivan Dmitritch omkring i gaderne og smilede; men når han mødte bekendte, blev han både rød og bleg og gav sig til at udbrede sig over, at der dog ikke eksisterede nogen hæsligere forbrydelse end at myrde de svage og forsvarsløse. Men denne "løgn" begyndte snart at trætte ham, og efter nogen tænken frem og tilbage blev han enig med sig selv om, at i hans situation ville det allerfornuftigste være – at gemme sig nede i værtindens kælder. Der sad han så hele dagen og natten og den næste dag, – blev aldeles gennemfrossen og sneg sig derpå, da det blev mørkt, så forsigtigt som en tyv, op i sit værelse. Til daggry blev han stående ubevægelig midt på gulvet og lyttede. Tidligt om morgenen, før solopgang, kom der nogle ovnmurere ind i gården. Ivan Dmitritch vidste godt, at de skulle mure ovnen om inde i køkkenet, men angsten indgav ham den idé, at det var forklædte politibetjente. Han gik sagte ud af huset og gav sig, grebet af skræk, til at løbe ned ad gaden, uden hat og overfrakke. Nogle hunde fo'r gøende efter ham, en eller anden mand råbte noget et eller andet sted bag ved ham, vinden peb ham om ørene, og Ivan Dmitritch syntes, at al verdens vold og tvang rottede sig sammen bag hans ryg og gjorde jagt på ham.

Omsider blev han standset og bragt hjem. Hans værtinde blev sendt hen efter doktoren – Andrei Jefimitch –, som foreskrev kolde omslag på hovedet og laurbærdråber, rystede sørgmodigt på hovedet og derpå gik sin vej, efter at have sagt

værtinden, at han ikke ville komme mere, da man ikke burde forhindre folk i at gå fra forstanden.

Da Ivan Dmitritch ingen ordentlig pleje kunne få hjemme, bragte man ham til hospitalet, hvor han blev lagt ind på stue sammen med de veneriske syge. Han sov her ikke nogen nat, havde forskellige indfald, som han i høj grad foruroligede de andre patienter med, og blev derfor kort efter, på lægen Andrei Jefimitchs anordning, lagt over i 6. afdeling.

Efter et års forløb havde man i byen aldeles glemt Ivan Dmitritch; og hans bøger, som værtinden stablede sammen i en hob ude i laden, blev efterhånden rapset af gadedrengene.

4

Ivan Dmitritchs nabo til venstre var, som allerede meddelt, jøden Moses, – til højre havde han en næsten kuglerund mand, der struttede af fedme, med et fuldstændigt idiotisk ansigt. Dette ubevægelige, grådige og skidne dyr havde allerede for lang tid siden mistet evnen til at tænke og føle. Der stod altid en stram, kvælende stank ud fra ham.

Når Nikita gjorde rent hos ham, slog han ham skrækkeligt, slog løs af al kraft, uden at spare sine egne knoer. Og det grufulde var her ikke *det*, at Nikita slog ham, – det var endda noget, man kunne vænne sig til, – men derimod den omstændighed, at dette dorske dyrelegeme ikke reagerede mod slagene – ikke med en lyd, ikke med en bevægelse, ikke med en mine, – men kun rokkede frem og tilbage ligesom en tung tønde.

Den femte og sidste beboer af 6. afdeling var en lille mand, der engang i fortiden havde tjent som sorterer på en poststation, – en mager, blond fyr med et rart, men noget listigt ansigt. At dømme efter de rolige, klare øjne, der hvilede nok så glade og muntert på en, skulle man tro, at han gik og bar på en eller anden vigtig og fornøjelig hemmelighed. Og virkelig ... der under hovedpuden eller under madrassen har han også noget hemmelighedsfuldt; dog viser han det ikke til nogen, skønt han slet ikke er bange for, at man skal tage det fra ham, – han er bare undselig. Af og til går han hen til vinduet, stiller sig med ryggen til sine kammerater og fastgør et eller andet på sit bryst, hvorefter han bøjer hovedet og betragter det.

Kommer der nogen hen imod ham, bliver han forlegen og river noget væk fra brystet. Men hans hemmelighed er dog ikke svær at gætte.

"Gratulér mig!" siger han ofte til Ivan Dmitritch, "jeg er indstillet til Stanislaus-ordenen. Anden klasse med stjerne. – Anden klasse med stjerne får jo ellers kun udlændinge, men med mig har man af en eller anden grund villet gøre en undtagelse," tilføjer han smilende og trækker på skuldrene, som om han selv ikke rigtigt forstod, hvorfor der netop med ham blev gjort en undtagelse.

"Og så aldeles uventet, siger jeg Dem, som det er kommet!"

"Jeg forstår mig ikke noget på alt dette," erklærer Ivan Dmitritch dystert.

"Men ved De, hvad jeg endnu, tidligt eller sent, vil opnå?" fortsætter den forhenværende sorterer og blinker snu med øjnene. – "Jeg vil absolut engang få den svenske Nordstjerne. Det er en orden, som det nok lønner sig lidt anstrengelse for at få. Hvidt kors og sort bånd. Uhyre smukt!"

Så ensformigt som livet forløber her i 6. afdeling finder man det næppe noget andet sted. Om morgenen vasker de syge sig – med undtagelse af paralytikeren og den fede mand – ude i forstuen i en stor balje, og tørrer sig i skøderne på deres slåbrok; derefter drikker de te af tinkrus, som Nikita henter ovre fra hovedbygningen. Hver mand får et krus. Kl. 12 spiser de surkål og grød, og til aften den grød, der bliver tilbage fra middagen. Imellem måltiderne ligger de rundt omkring og sover på sengene eller ser ud af vinduet eller går op og ned ad gulvet.

Og sådan hver dag. Endog sorterermanden taler evig og altid om de samme ordener.

Nye ansigter ses sjældent i 6. afdeling. Doktoren er for længe siden holdt op med at modtage nye sindssyge, og folk med lyst til at besøge sindssygeanstalter findes der nu engang ikke mange af i verden.

En gang hver anden måned kommer barberen. – Hvorledes han klipper patienterne – hvorledes han assisteres ved det af Nikita – og i hvilket oprør de syge kommer hver gang den fordrukne, smilende barber dukker op imellem dem, vil vi forbigå med tavshed.

Med undtagelse af denne barber kommer der ingen i 6. afdeling. De syge er fordømt til fra dag til dag ikke at se andre end Nikita.

I den sidste tid gik der imidlertid sære rygter på hospitalet. Der fortaltes rundt om i krogene, at doktoren igen var begyndt at besøge 6. afdeling.

5

Noget nær utroligt var det ...

Doktoren – Andrei Jefimitch Ragin – var på sin vis et mærkeligt menneske.

Man fortalte, at han i sin tidligste ungdom havde været meget religiøs og forberedt sig til den gejstlige karriere, hvorfor han – efter i 1863 at have endt skolen – ville indtræde i det gejstlige akademi. Men hans fader, der var læge og kirurg, gjorde bidende nar af ham og erklærede kategorisk, at han ikke ville anerkende ham som sin søn, hvis han gik hen og blev præst. Hvor vidt dette var sandt, vidste man ikke, men Andrei Jefimitch skal gentagne gange have erklæret, at han aldrig havde følt kald til lægevidenskaben så lidt som til nogen anden speciel videnskab.

Men hvordan det nu var eller ej, – han lod sig ikke kronrage efter at have endt sine studier i det medicinske fakultet. Han viste heller ikke nogen særlig religiøsitet og lignede ved begyndelsen af sin medicinske løbebane så lidt et gejstligt væsen som den dag i dag.

Hans ydre var tungt, klodset og bondeagtigt. Med sit skæggede ansigt – sit glatkæmmede hår og sin grove, plumpe legemsbygning lignede han snarere en krovært ude fra landet, der spiser og drikker lige solidt, og hvis næve sidder løst på skaftet. Hans ansigt var bistert, med fremtrædende blånende årer, øjnene små, næsen rødlig.

Ved synet af denne høje, bredskuldrede skikkelse med de vældige arme og ben tænkte man uvilkårligt: "Ta'er disse næver

fat engang, så er vedkommende til rotterne." – Men hans væsen var stilfærdigt, hans gang forsigtig – katteagtig. Mødte han nogen i de smalle hospitalskorridorer, så gik altid han først til side, idet han – ikke med dyb basstemme, som man skulle have troet, men med en spæd, blød tenor sagde: "Undskyld!" – På halsen havde han en lille svulst, som hindrede ham i at bære stivede flipper, og derfor gik han altid i en blød lærreds- eller bomulds-skjorte. Overhovedet klædte han sig ikke efter sin stand. Han gik i en og samme dragt en halv snes år, og når han købte sig en ny dragt nede i en marskandiserbutik henne i jødekvarteret, så forekom denne en lige så brugt og falmet som dens forgænger. – Han modtog sine patienter – spiste og gik i selskab i en og samme frakke, men dette gjorde han ikke af sparsommelighedshensyn, men af fuldstændig ligegyldighed for sit ydre.

Da Andrei Jefimitch i sin tid ankom til byen for at tiltræde sit embede, befandtes hospitalet eller "den velgørende stiftelse" – som det officielt kaldtes – at være i en forfærdelig tilstand. Omkring i stuerne, i korridorerne, ja selv ude i gården – kunne man knap trække vejret for stank. De mandlige opsynsbetjente og vågekonerne, med samt deres børn, sov i samme stuer som patienterne. Og der klagedes bitterligt over, at man ikke kunne nære sig for kakerlakker og mus og væggelus. – I den kirurgiske afdeling var der permanent rosen. Der fandtes i hele hospitalet kun to skalpeller og ikke et eneste termometer. Badekarrene benyttedes som oplagssted for kartofler, inspektøren, køkkenforstanderinden og feltskæreren rapsede fra patienterne, hvor de kunne, og om den gamle doktor – Andrei Jefimitchs forgænger – fortalte man, at han havde etableret en

formelig handel med hospitalets spirituosa og indrettet sig et helt lille harem, som han rekrutterede fra vågekone-personalet og de kvindelige patienter.

Nede i byen vidste man fortræffeligt besked med alt dette, gjorde det endogså værre, end det var, – men forholdt sig alligevel passiv. Nogle undskyldte det med, at det kun var bønder og fattigfolk, der blev indlagt på hospitalet, og disse havde ingen grund til at være misfornøjede, da de hjemme hos sig selv levede meget værre; det var jo heller ikke meningen at fodre patienterne med vin og trøfler! Andre fremførte som forsvar, at byen alene – uden semstvoens [Note 1)] medvirken – dog ikke var i stand til at holde et godt hospital; man måtte hellere være Vorherre taknemmelig for, at man dog *havde* et hospital, selv om det nu også havde sine mangler. Og den endnu så unge semstvo [Note 2)] mente på sin side, at der ikke var grund til at oprette noget nyt hospital, al den stund der fandtes et i byen. – Således gik det til, at det var det eneste sygehus i en vid omegn.

Efter at have gjort sig bekendt med tilstanden i hospitalet, kom Andrei Jefimitch til den overbevisning, at det var en yderst umoralsk anstalt – og i højeste grad skadelig for beboernes sundhed. Det klogeste, man efter hans mening kunne gøre, var at slippe patienterne ud og lukke butikken. Men han sagde sig selv, at til dette var hans vilje alene ikke tilstrækkelig. Og desuden ville det være til ingen nytte, for når man fjernede al denne fysiske og moralske uhumskhed et sted, så ville den ufejlbarligt dukke op et andet sted; man måtte hellere vente til den af sig selv faldt sammen.

Og videre: når man havde bygget hospitalet – havde tålt det så længe i byen, så måtte det dog have en slags *raison d'être*; al denne ydre og indre hæslighed og frækhed kunne jo ikke være til for ingenting; det ville alt sammen i tidens løb omformes til et eller andet nyttigt, – noget som gødning og muldjord.

Der fandtes dog ikke det gode på Jorden, som ikke i sit første udspring havde været hæsligt.

Da Andrei Jefimitch begyndte sin gerning, forholdt han sig ikke desto mindre tilsyneladende temmelig ligegyldig til alle disse uordner. Han anmodede kun opsynsbetjentene og vågekonerne om ikke at sove om natten på sygestuerne og anbragte to skabe med kirurgiske instrumenter, men inspektøren og køkkenforstanderinden og feltskæreren – samt den kirurgiske rosen – forblev urørte på deres pladser.

For vel elskede Andrei Jefimitch forstand og ærlighed, men til at indrette livet omkring sig forstandigt og ærligt manglede der ham karakter og tro på sin ret. At befale og forbyde og holde strengt på lov og orden, – det var noget, han absolut ikke forstod. Man skulle tro, at han havde aflagt et helligt løfte om aldrig at tale med hævet stemme og aldrig at betjene sig af imperativformen. At sige: "Giv mig det," eller: "Bring mig det" faldt ham vanskeligt, og når han var sulten, gav han sig til at småhoste og sige til sin kokkepige: "Jeg havde sådan lyst til at drikke te" ... eller: "Jeg havde sådan lyst til at spise lidt til middag" ... Men at sige til inspektøren, at han skulle holde op med at stjæle, eller jage samme inspektør på porten og helt stryge dette parasit-embede, – det lå nu aldeles over hans kræfter.

Når man søgte at føre Andrei Jefimitch bag lyset eller behandlede ham med krybende smiger – eller forelagde ham vitterligt falske regninger til underskrift, så blev han rød af skam og følte selv, at han indirekte havde skyld i det, men regningerne underskrev han alligevel. Og når patienterne klagede over vågekonernes uforskammetheder, blev han konfus og mumlede angerfuldt:

"Det er godt – det er godt ... Jeg skal undersøge den sag ... det må sandsynligvis bero på en eller anden misforståelse ..."

I sin første embedstid arbejdede Andrei Jefimitch meget. Han modtog patienter hver dag fra morgen til middagstid, foretog operationer, ja praktiserede endog som fødselshjælper. Damerne sagde om ham, at han var en meget alvorlig læge, og at han hurtigt kom efter sygdommenes natur, især hos børn og kvinder. Men alt som årene gik, begyndte hans virksomhed at trætte ham ved sin ensformighed og tilsyneladende unyttighed. – I dag kommer der 30 patienter, i morgen måske 35, i overmorgen, med Guds hjælp, 40, og sådan fra dag til dag – år ud, år ind – og dødeligheden i byen aftager alligevel ikke, og patienterne bliver stadig ved at strømme til. At yde 40 syge mennesker virkelig hjælp på en formiddag er en fysisk umulighed; følgelig bliver resultatet ufravigeligt et selvbedrag. – At modtage 12.000 patienter om året vil altså med andre ord sige: at bedrage 12.000 mennesker. – At indlægge de alvorligt syge på hospitalet og behandle dem efter videnskabens regler er ligeledes et bedrag, for regler var der nok af, men ingen videnskab. Og giver man filosofien en god dag og rent pedantisk følger reglerne, således som andre læger gør det, så behøves dog dertil først og fremmest renlighed og frisk luft

men ikke smuds og stank; – sund næring, men ikke kålsuppe af rådden surkål, – samvittighedsfulde hjælpere, men ikke tyve og bedragere.

Ja, og hvorfor hindre folk i at dø, når døden er den normale og lovmæssige afslutning for enhver? Hvad betydning har det, om en eller anden købmand eller embedsmand lever en halv snes år kortere eller længere? Og hvis man mener, at lægevidenskabens opgave består i at hindre menneskenes lidelser, så må man uvilkårligt spørge: "Hvorfor skal man søge at lindre?" – Thi for det første siger man jo, at lidelser fører et menneske til fuldkommenhed, og for det andet: hvis menneskeheden virkelig skulle bringe det så vidt, at den kan døve alle lidelser ved piller og dråber, så vil den helt opgive al religion og filosofi, i hvis ly man til den dag i dag ikke alene har fundet støtte og trøst i enhver sorg, men endog lykke. – Pusjkin led skrækkelige pinsler før han døde, – den stakkels Heine lå et par år med lammelse i kroppen; hvorfor skulle så ikke en eller anden Ivan Ivanovitch eller Pelageja Ivanovna Note 3) have lov til at beholde deres lidelser, da deres liv, som i forvejen er ganske indholdsløst, ville være fuldstændigt tomt og ikke stort mere værd end urdyrenes, hvis ikke lidelser var til.

Under vægten af sådanne tanker lod Andrei Jefimitch hænderne synke og begyndte at gå sjældnere på hospitalet.

6

Hans liv forløber på følgende måde.

Om morgenen står han som regel op kl. 8, klæder sig på og drikker sin te. Derpå sætter han sig til at læse inde i sit arbejdsværelse eller går på hospitalet. Her – i de mørke smalle korridorer, sidder de syge og venter på, at han skal modtage dem. Trampende med store støvler i flisegulvet løber opsynsbetjentene frem og tilbage – vågekonerne og magre hospitalslemmer i lange slåbrokker færdes ligeledes her – de døde bæres her igennem, ligeledes forskellige nødvendighedsgenstande med deres kun lidet renlige indhold, – børn græder og det trækker fra alle sider.

Andrei Jefimitch ved, at for febersyge eller brystsvage – og overhovedet for følsomme syge – er en sådan *mise-en-scene* forfærdelig, … men hvorledes skal man få det ændret?!

I modtagelsesværelset venter feltskæreren ham – Sergei Sergeitch, en lille tyk fyr med et glatraget, renvasket og opdunstet ansigt, bløde glidende bevægelser og draperet i et løstsiddende kostume; han ligner mere en senator end en feltskærer. Han bærer altid hvidt halsbind og har en uhyre praksis nede i byen, ligesom han da også anser sig for betydeligt mere kyndig end doktoren, der slet ingen praksis har. – I en krog af værelset står et stort udskåret skab som indfatning for et helgenbillede og ved siden af – i hvidt overtræk – lysestativet til vokslys [Note 4)]. På væggen hænger der portrætter af nogle ærkebiskopper, et billede af klostret på det hellige bjerg og nogle visne kranse af kornblomster.

Sergei Sergeitch er gudfrygtig og elsker al slags religiøs udsmykning; helgenbilledet her er således sat op på hans bekostning. Om søndagen er der en af patienterne, som på hans befaling læser en kirkebøn højt, og efter oplæsningen går Sergei Sergeitch selv rundt i alle stuerne og svinger med røgelseskarret.

Der er altid mange patienter, der venter, men kun lidt tid, og derfor indskrænker konsultationen sig til en kort forespørgsel og udlevering af noget medicin – amerikansk olie eller en og anden salve. Andrei Jefimitch sidder på en stol med hånden under kinden og afleverer sine spørgsmål rent mekanisk. – Sergei Sergeitch sidder ligeledes ned, stryger håndfladerne blødt mod hinanden og giver nu og da sit besyv med.

"Nød og sygdom må vi lide," siger han af og til, "fordi vi kun dårligt beder til Gud, den barmhjertige. – Ja-a!"

Andrei Jefimitch foretager ingen som helst operationer i sin modtagelsestid; – det er han for længe siden blevet vænnet af med, og bare synet af blod bringer ham i bevægelse. Når han nu og da nødsages til at spærre munden op på et sygt barn for at se det i halsen, og barnet skriger og fægter om sig med de stumpede arme, så bliver han helt svimmel af al den hurlumhej og får tårer i øjnene. Han skynder sig da med at skrive recepten og vinker afværgende med hånden, for at konen skal bære barnet ud.

Ved konsultationen trættes han hurtigt af patienternes frygtagtighed og uforstand, ledes ved den pyntede Sergei Sergeitchs nærværelse, ved portrætterne på væggen og ved sine egne spørgsmål, som han nu i 20 år har stillet, hver dag evig og

altid de samme, og han går bort, efter at have modtaget 5-6 patienter. Resten overlader han så til Sergei Sergeitch.

Med den behagelige tanke, at han gudskelov for længe siden har opgivet al sin private praksis, og at han nu er frank og fri resten af dagen, går Andrei Jefimitch hjem, sætter sig øjeblikkelig ind i sit arbejdsværelse og giver sig til at læse. Han læser overordentlig meget og altid med stor fornøjelse. Halvdelen af hans gage går til anskaffelse af nye bøger og tidsskrifter. Mest af alt holder han af historiske og filosofiske værker; af medicinsk litteratur har han ikke andet end *"Lægen"*, som han altid begynder at læse bagfra. Han læser uden afbrydelse flere timer i træk og bliver ikke træt af det. Så hurtigt og nervøst som Ivan Dmitritch i sin tid gjorde det, læser han imidlertid ikke, men derimod langsomt med indtrængen i stoffet og han standser ofte ved steder, som tiltaler ham særligt, eller som han ikke rigtigt forstår. Ved siden af sig har han altid stående en flaske brændevin, og på bordet – ikke på en tallerken – ligger der altid en saltet agurk eller et udblødt æble [Note 5)]. Hver halve time skænker han sig en snaps, uden at tage øjnene fra bogen, føler sig derpå med hånden frem til agurken og tager en bid af den.

Ved tretiden går han sagte hen til køkkendøren, rømmer sig og siger:

"Darjuschka ... jeg havde sådan lyst til at spise lidt middagsmad ..."

Efter middagen, som er temmelig tarvelig og forresten urenligt tillavet, går Andrei Jefimitch op og ned i sine værelser, med armene over kors på brystet, og tænker. Klokken slår fire – derpå fem – han går stadig og tænker. Nu og da knirker

køkkendøren, og Darjuschkas røde, søvnige ansigt viser sig i døråbningen:

"Andrei Jefimitch, – er det ikke tid for Dem at drikke Deres øl?" spørger hun deltagende.

"Næ-æ, det er endnu for tidligt," svarer han, "jeg vil vente lidt endnu."

Om aftenen kommer postmesteren, Michail Averianovitch, det eneste menneske i byen, hvis selskab ikke er Andrei Jefimitch besværligt. Samme Michail Averianovitch var engang en meget rig godsejer og tjente i kavaleriet, men spillede fallit og nødsagedes til som en allerede ældre mand at indtræde i postvæsenet.

Han så sund og frejdig ud, havde prægtige grå bakkenbarter, velopdragne manerer samt et vældigt men behageligt organ. Han var et godt og følsomt menneske, men yderst opfarende. Når en og anden henne på postkontoret kom med indvendinger eller gav sig til at ræsonnere, så blev Michail Averianovitch så rød som en kalkunsk hane og råbte med en stemme, som fik hele hans legeme til at ryste: "Hold mund!", og posthuset var derfor kommet til at stå i publikums omdømme som et sted, hvor det var frygteligt at komme.

Michail Averianovitch højagtede Andrei Jefimitch og satte stor pris på hans dannelse og fine sindelag, mens han så ned på de øvrige byfolk som på sine undergivne.

"Ja, her er nu jeg!" siger han, når han kommer ind ad døren. – "Goddag kære ven! Men jeg er bange for, at De snart er ked af mine besøg – ikke?"

"Tværtimod, det glæder mig meget," svarer doktoren. "Jeg bliver altid glad, når De kommer."

Vennerne sætter sig i sofaen inde i doktorens arbejdsværelse og ryger lidt i tavshed.

"Darjuschka, – vi kunne have sådan lyst til at drikke lidt øl ..."

Den første flaske tømmes ligeledes i tavshed. Doktoren sidder i dybe tanker, mens postmesteren ser så glad og oplivet ud som et menneske, der har noget interessant at fortælle. – Det er altid doktoren, der begynder samtalen.

"Hvor det er sørgeligt," kommer det langsomt og lavmælt, idet han ryster på hovedet uden at se på sin gæst, (han ser aldrig nogen i øjnene) – "hvor det dog er sørgeligt, Michail Averianovitch, at vor by så helt er blottet for mennesker, der er i stand til, og som holder af at føre en klog og interessant samtale. Det er et uhyre stort savn for os. Selv den såkaldte intelligens hæver sig ikke ud over den almindelige plathed, dens niveau, forsikrer jeg Dem, er på ingen måde højere end hos den lavere befolkning."

"Netop! Så ganske min mening," siger postmesteren med eftertryk.

"De vil selv indrømme mig," – fortsætter doktoren, stadigt lavmælt og med små pauser, "at her i verden har intet betydning og interesse uden den menneskelige forstands åndelige manifestationer. Forstanden trækker en bestemt grænse mellem dyr og mennesker og peger på de sidstes guddommelige natur – ja, erstatter dem til en vis grad den udødelighed, som ikke eksisterer. Går man ud fra dette, må man erkende, at forstanden tjener som den eneste naturlige kilde til nydelse. Men vi hverken hører eller ser spor af nogen som helst forstand omkring os, – følgelig savner vi al nydelse. – Vi har bøger – det er nu ganske sandt – men de giver alligevel

ikke det, som levende samtale og meddelelse kan give. – Hvis De tillader mig at opstille en måske ikke aldeles korrekt lignelse, så vil jeg sige: bøger er noder, men samtale er musik."

"Netop! Så ganske min mening."

Der indtræder en pause. Darjuschka kommer ind fra køkkenet og stiller sig med et udtryk af sløv kummer hen i døren for at høre til.

"Jo-o!" – sukker postmesteren. – "Hvor kan man også forlange forstand af folk nutildags!"

Og han giver sig til at fortælle om, hvordan man levede i hans tid, – hvor sundt og fornøjeligt, – beretter om hvilken forstandig intelligens der dengang var i Rusland, hvor højt man dengang vurderede ære og venskab. Penge fik man tillåns uden veksler, og det blev anset for en skam ikke at hjælpe en trængende kammerat. "Hvad var det ikke for felttog og affærer, – kammerater, – hvilke kvinder! – Kaukasus – hvilket vidunderligt land! De havde der en bataljonschef, hvis kone, en mærkelig kvinde, klædte sig i officersuniform og engang imellem om aftenen red ud i bjergene alene, uden følge. Man sagde, hun havde en roman ude i aulerne Note 6) med en eller anden fyrste."

"Du himmelske gudsmoder!" sukker Darjuschka.

"Og hvor man drak dengang! Hvor man spiste! Og hvilke fortvivlede frihedsmænd fandtes der ikke dengang!"

Andrei Jefimitch sidder som han lytter efter, men hører ingenting; han tænker på helt andre ting og nipper imellem til sit glas.

"Jeg drømmer tit om kloge mennesker – om samtaler jeg fører med dem," siger han pludseligt, idet han aldeles uventet

afbryder postmesteren. – "Min fader gav mig en fortræffelig opdragelse, men under indvirkning af ideerne fra tresserne [Note 7)] blev jeg tvunget ind på doktorvejen. Jeg har den fornemmelse, at jeg, hvis jeg dengang ikke havde givet efter, nu ville have befundet mig i selve centret for al åndelig bevægelse. Sandsynligvis som medlem af et eller andet fakultet ... Naturligvis ... forstanden er heller ikke evig, den er tvært imod i høj grad forgængelig, men De ved, hvorfor jeg føler mig sådan draget til den. – Livet er en ærgerlig fælde. Når det tænkende menneske kommer til skels år og alder, til moden bevidsthed, føler det sig uvilkårligt som i en fælde, hvor der ingen mulighed er for at komme ud. Det er jo dog i virkeligheden sådan, at man – ved en eller anden tilfældighed – fra en ikke-væren bringes til at være – til at leve. – Og hvorfor? – Ja, vil man udforske meningen og målet med sin eksistens, hvis man kommer med spørgsmål, så enten svares der ikke eller der debiteres dumheder. Man banker på forskellige døre, men der lukkes ikke op. Og endelig indfinder døden sig – ligeledes imod ens vilje. Og ligesom folk i et fængsel – knyttet sammen ved den fælles ulykke – føler sig lettere til mode, når de er sammen og ikke sidder hver for sig, således mærker man også i livet mindre til fælden, når mennesker kommer sammen og tilbringer tiden med udveksling af frie, stolte tanker. – I den retning er forstand en uvurderlig nydelse."

"Netop! Så ganske min mening."

Uden at se sin gæst i øjnene, lavmælt og med små pauser, bliver Andrei Jefimitch ved at tale om kloge mennesker, mens postmesteren nu og da giver sin samstemning til kende: "Netop, så ganske min mening."

"Men tror De da ikke på sjælens udødelighed?" spørger postmesteren pludselig.

"Nej, bedste Michail Averianovitch, – det gør jeg ikke, og jeg har ingen grund til at gøre det."

"Jeg må tilstå, jeg tvivler også ... men for øvrigt, jeg har fornemmelsen af, at jeg aldrig skal dø. – 'Ak, ja' – tænker jeg af og til, 'du er snart en gammel gråskæg, – det er snart tid for dig at pille af!' Men så er der en stemme, – helt inde i sjælen, forstår De – der siger: 'Tro det bare ikke! Du dør såmænd ikke!'"

Hen ad kl. to går postmesteren hjem. – når han tager pelsen på ude i forstuen, siger han med et suk:

"At tænke sig også – til hvilken ravnekrog skæbnen har ført én! Og det ærgerligste af det hele er, at her bliver man siddende lige til sin død! – Fui!"

7

Efter at have fulgt sin ven ud, sætter Andrei Jefimitch sig på sin tidligere plads og begynder igen at læse. Stilheden ude i natten brydes ikke af en eneste lyd. Tiden synes at være stoppet op – stivnet tilligemed doktoren over bogen – og der synes ikke at eksistere andet end denne bog og lampen med den grønne skærm. Doktorens grove, mandhaftige ansigt opklares lidt efter lidt af smil og bliver rørt og begejstret over den menneskelige forstands manifestationsevne ...

"O, hvorfor er mennesket ikke udødeligt?" tænker han. – "Hvortil alle disse hjernecentrer og hjernevindinger, – hvortil synet, følelsen, talen og genialiteten, når det dog alt sammen er dømt til at gå til grunde for i tidens løb at blive til jord sammen med jordskorpen og derpå i millioner år uden tanke og mål dreje sig med Jorden omkring Solen? For at blive til jord og bevæge sig rundt i æteren var det aldeles ikke nødvendigt at kalde mennesket fra en ikke-væren til liv, – mennesket med dets høje, næsten guddommelige forstand – og derpå, næsten som i hån, forvandle det til ler. Stoffernes overgang til andre former? – Men hvilken fejhed at trøste sig med dette surrogat for udødelighed! Bevidstløse processer som de, der foregår i naturen, står endog lavere end menneskelige dumheder, thi i enhver dumhed findes der dog bevidsthed og en slags vilje, men i hine processer – absolut intet! Man siger ganske vist til forstanden: Berolig dig, – dit legeme, som forvandles til ler, afgiver betingelser for livet til andre organismer, dvs.: Du forvandles til noget, som rangerer lavere end almindelige

menneskelige dumheder. Kun en fej karl, hos hvem frygten for døden er større end hans værdighed, kan trøste sig med, at hans legeme med tiden lever op igen i græs – i stene – i skrubtudser ... At se sin udødelighed i stoffernes overgang til andre former er lige så mærkeligt som at spå en violinkasse en glimrende fremtid, efter at den dyrebare violin selv er gået sønder og blevet ubrugelig."

Når uret slår timeslag, lægger Andrei Jefimitch sig tilbage i lænestolen og lukker øjnene for at tænke. Og uvilkårligt – under indtrykket af alle de gode tanker, han har læst i bogen, kommer han til at strejfe ind over fortiden og ud over nutiden. Fortiden forekommer ham modbydelig, – bedst slet ikke at tænke på den. Og nutiden er akkurat sådan som fortiden var i sin tid. – Han tænker på, at samtidigt med at hans tanker går viden om mellem himmel og jord, lever der folk på hospitalet lige ved siden af i lidelse og smuds; måske er der en og anden, som ikke sover men ligger og slås med utøjet eller stønner af smerte på grund af en for stramt anlagt bandage; måske spiller de syge kort med vågekonerne og drikker brændevin til. I det sidste år fremviste regnskabsbogen 12.000 bedragne mennesker; hele hospitalsordningen er endnu, ligesom for 20 år siden, anlagt på tyveri, dumhed og sladder, protektion og charlataneri, og hospitalet frembyder, ligesom tidligere, synet af en umoralsk og for beboernes sundhed i højeste grad skadelig anstalt. Han tænker ligeledes på, at Nikita banker de syge bag jernstængerne i 6. afdeling, og at Moses hver dag går omkring i byen og tigger.

På den anden side tænker han på det næsten utrolige opsving, medicinen har taget i det sidste kvarte århundrede. Da han i sin tid studerede på universitetet, forekom det ham, at

medicinen snart ville komme til at dele skæbne med alkymien og metafysikken, men nu – når han læste om nætterne – bragte alt dette nye ham i affekt og fremkaldte hans beundring, ja begejstring. Og virkelig – hvilken uventet glans strålede nu ud fra den; det var en hel revolution! Ved hjælp af antiseptikken udførte man nu operationer, som selv den store Pirogov Note 8) ville have holdt for umulige – endog i en fjern fremtid. Almindelige læger ude på landet indlader sig på at foretage resektion af knæleddet; på hundrede underlivsoperationer falder kun ét tilfælde med dødelig udgang, og blæresten anses for en sådan bagatel, at den slet ikke omtales i medicinske skrifter. Og arvelighedsteorien, hypnotismen, Pasteur og Kochs' opdagelser, hygiejnen med sin statistik og så vor egen lægevidenskab på landet? Psykiatrien med den nye klassificering af sygdommene, med nye metoder til deres diagnose og helbredelse, – alt dette er, i sammenligning med det, som før var, en hel omvæltning. Nu hælder man ikke længere koldt vand på hovedet af sindssyge eller ifører dem "gloende skjorter"; de bliver nu behandlet menneskeligt, og der arrangeres endog – som man læser om i bladene – baller og forestillinger mellem dem.

Andrei Jefimitch tænker på, at en anakronisme som 6. afdeling er, efter de herskende anskuelser, kun tænkelig i 30 mils afstand fra jernvejen, i en lille by, hvis borgmester og byrådsmedlemmer alle er mere eller mindre uvidende småfolk, der i lægen ser et orakel, som man må tro på uden nogen som helst kritik, om han så hældte én smeltet bly i halsen. I enhver anden by ville publikum og pressen for længe siden have stormet og jævnet denne lille Bastille med jorden.

"Og hvad er der så kommet ud af det hele?" spørger Andrei Jefimitch sig selv og lukker øjnene op. – "Ja, hvad er der kommet ud af alt dette? – Vi har antiseptik og Pasteur og Koch, – men tingene i og for sig selv har ikke af den grund i mindste måde forandret sig. Sygeligheden og dødeligheden er stadig den samme. Der laves komedier og baller for de sindssyge, men helbrede dem og slippe dem ud gør man alligevel ikke. Altså er det alt sammen kun skin og bedrag – kun unyttig anstrengelse, og forskellen mellem Wiens bedste hospital og mit er faktisk imaginær."

Men sorg og kummer hindrer ham dog i at være ligegyldig. En følelse af træthed kommer over ham, – hans hoved bøjes tungt ned mod bogen, og han støtter det med sine hænder, for at det kan ligge blødere, og tænker:

"Jeg tjener en dårlig sag og får løn for det af mennesker, som jeg bedrager; – jeg er ikke noget ærligt menneske. Men i og for sig er jeg jo selv ingenting, – jeg er kun en del af det uundgåelige sociale onde, at alle provinsembedsmænd får gage uden at yde vederlag for det, og af den grund alle er mere til skade end til nytte. – Altså er ikke jeg, men tidsånden skyld i dette ... Hvis jeg var kommet til verden to hundrede år senere, ville jeg have været en anden ..."

Når klokken slår tre, slukker han lampen og går ind i sit soveværelse. – Men han har ingen lyst eller trang til at sove.

8

For et par år siden begik semstvoen den ødselhed at bevilge 300 rubler årligt til forøgelse af tjenestepersonalet i byens hospital, indtil der måtte blive oprettet et landsygehus, og ansatte lægen Evgenij Fjodorovitch Chobotov som Andrei Jefimitchs assistent. Det var en ung mand, endnu ikke tredive år; en høj, brunet skikkelse med fremstående kindben og små øjne. Sandsynligvis stammede han fra udlændinge. Han ankom til byen uden en kopek i lommen, uden anden bagage end en lille kuffert og i følge med et ungt, men ikke kønt, kvindeligt væsen, som han udgav for sin kokkepige, og som havde et spædt barn hos sig. Evgenij Fjodorovitch gik i lange støvler og uniformshue samt om vinteren i kort pels. Han sluttede sig til feltskæreren Sergej Sergeitch og til kassereren. De andre embedsmænd derimod kaldte han aristokrater – Gud må vide hvorfor – og gik af vejen for dem. I hele hans bolig fandtes kun ét litterært værk: "*De nyeste Recepter fra Klinikken i Wien 1881*". Når han gik på hospitalet, tog han også altid denne bog med sig. Om aftenen spillede han billard i klubben, men kortspil indlod han sig ikke på. I sin tale yndede han meget at bruge udtryk som: "det var dengang Vorherre var en lille dreng," – "ja, nu skal du straks få kaffe," – "bøfsteg vil de ha'e" – osv. osv.

I hospitalet kommer han to gange om ugen, går alle stuerne igennem og modtager patienter. Den fuldstændige mangel på antiseptik og ventilation oprører ham, men han gør intet forsøg på at ændre tingenes tilstand – af frygt for at fornærme Andrei Jefimitch. Denne sin ældre kollega anser han for en gammel

kæltring, har mistanke om, at han har lagt en stor kapital op, og misunder ham hemmeligt. – Han følte stor lyst til at beklæde hans plads.

9

En aften ved forårstid i slutningen af marts, da sneen allerede var smeltet og stærene fløjtede ude i hospitalshaven, fulgte doktoren sin ven postmesteren ud på gårdstrappen. Netop i samme øjeblik kom Moses ind i gården – på vej hjem med bytte. Han havde ingen hat på og gik med sine bare fødder i nogle tynde sommergalocher. I hånden holdt han en lille pose med de indsamlede almisser.

"Giv en kopek!" henvendte han sig til doktoren, rystende af kulde, men smilende over hele ansigtet.

Andrei Jefimitch, som aldrig kunne sige nej til nogen, gav ham en grivnik [Note 9)].

"Hvor dette i grunden er forkert," tænkte han ved at se på de bare ben med de magre, røde fremstående knokler. – "Han er jo aldeles gennemvåd!"

Og drevet af en følelse, der halvt var bedrøvelse – halvt modbydelighed, fulgte han bag efter Moses over til 6. afdeling, mens han snart betragtede hans skaldede hoved – snart de røde fremstående benknokler.

Ved synet af doktoren sprang Nikita op fra sin mødding og rettede sig som en soldat.

"Goddag, Nikita," sagde Andrei Jefimitch mildt. – "Det var godt, om man kunne give denne jøde nogle støvler, – hvad mener du? – På denne måde går han jo og forkøler sig."

"Vel, Deres Højvelbårenhed! – Jeg skal melde det til inspektøren."

"Ja, vær så god. – Bed ham fra mig; sig, jeg har bedt om det."

Døren fra forstuen ind til stuen stod åben. – Ivan Dmitritch, som lå på sin seng, havde rejst sig op på albuerne og lyttede uroligt efter den fremmede stemme. Pludselig kendte han doktoren. Han rystede af vrede, sprang op ildrød i ansigtet og løb med vidtopspilede, onde øjne ud midt i stuen.

"Doktoren er kommet!" råbte han og brast ud i en skoggerlatter. – "Endelig kom han da! Mine herrer, jeg gratulerer, – doktoren beærer os med sit besøg!" – – – "Nederdrægtige karl!" skreg han i et raseri, som endnu aldrig nogen havde set i 6. afdeling, og stampede med foden i gulvet. – "Slå dette kryb ihjel! Nej, slå ihjel – det er for lidt. Drukn ham i møggraven!"

Da Andrei Jefimitch hørte denne tiltale, stak han hovedet ind ad døren og spurgte mildt: "Hvorfor?"

"Hvorfor?" råbte Ivan Dmitritch, idet han med et truende udseende gik hen imod ham og febrilsk trak slåbrokken stramt om sig. – "Hvorfor? – Tyveknægt!" sagde han med væmmelse og spidsede læberne, som om han ville spytte på ham. – "Charlatan! – Bøddel!"

"Berolig Dem," sagde doktoren og smilede undskyldende. – "Jeg forsikrer Dem, jeg har aldrig stjålet noget; og hvad det øvrige angår, så overdriver De sandsynligvis stærkt. Men jeg mærker, at De er vred på mig. Derfor beder jeg Dem berolige Dem, hvis det er Dem muligt, og sige mig grunden til Deres vrede."

"Og hvorfor holder De mig indespærret her?"

"Fordi De er syg."

"Ja, syg. – Men der er dog snese – ja hundreder af sindssyge, som går frit omkring, fordi I i jeres uvidenhed ikke evner at

skelne dem fra de sunde. Hvorfor skal jeg og disse andre ulykkelige sidde her som syndebukke for alle? Både De og feltskæreren og inspektøren og alt jeres hospitals-rak står i moralsk henseende uendeligt lavere end nogen af os her! Hvorfor skal vi da spærres inde og I ikke? Hvad logik er der i alt dette?"

"Moral og logik kommer ikke den sag ved. – Alt afhænger her af tilfældet. Den, som spærres inde, han sidder der, og den, som ikke spærres inde, spadserer frit omkring; det er hele hemmeligheden. – I den omstændighed, at De er sindssyg og jeg doktor, er der hverken moral eller logik, men ene og alene tilfældighed."

"Dette vås forstår jeg ikke noget af," sagde Ivan Dmitritch dumpt og satte sig ned på sin seng.

Moses, som Nikita havde skammet sig for at plyndre i doktorens nærværelse, arrangerede henne på sin seng en hel lille udstilling af små stykker brød, papir, kødben og kopeker, og fremsagde derved hurtigt og syngende – stadig rystende af kulde – noget på hebraisk. Sandsynligvis forestillede han sig, at han åbnede et udsalg.

"Slip mig ud ..." sagde Ivan Dmitritch, og stemmen skælvede.

"Det kan jeg ikke."

"Og hvorfor kan De det ikke? Men hvorfor dog?"

"Fordi det ikke afhænger af mig. – Og døm selv engang: hvad nytte ville De have af at komme ud? – Ja, gå De blot ud, hvis De har lyst! – Enten folkene nede i byen eller politiet vil standse Dem og bringe Dem tilbage igen."

"Ja, ja – *det* er sandt ..." svarede Ivan Dmitritch og tørrede sig over panden. – "Det er forfærdeligt! – Men hvad skal jeg da

gøre, hvad skal jeg gøre?!"

Ivan Dmitritch' stemme og hans endnu ungdommelige ansigt med de nervøse trækninger tiltalte Andrei Jefimitch. Han følte sig draget til dette unge menneske og ville gerne vise ham godhed og berolige ham. – Og han satte sig ved siden af ham på sengen, tænkte sig lidt om og sagde:

"De spørger mig, hvad De skal gøre? Det allerbedste i Deres situation ville være at løbe Deres vej – langt bort herfra. Men dette er desværre frugtesløst. Man vil holde Dem tilbage. Når samfundet afgrænser sig fra forbrydere og sjælesyge mennesker, og i det hele taget fra unyttige individer, så er det uovervindeligt. Der bliver kun ét tilbage for Dem at gøre: berolige Dem med den tanke, at Deres ophold her er nødvendigt."

"Ikke for nogen kat er det nødvendigt!"

"Når fængsler og sindssygeanstalter nu engang eksisterer, så må der også nogen sidde i dem. Om ikke De – så jeg; om ikke jeg – så en anden. Vent blot, og De skal se, at engang i fremtiden vil både fængsler og sindssygeanstalter forsvinde, og der bliver hverken vindues-jernstænger eller gamle slåbrokke tilbage. – En sådan tid vil ganske sikkert engang oprinde!"

Ivan Dmitritch smilede ironisk.

"De taler i spøg," sagde han og blinkede med øjnene. – "Men hvad vedkommer også fremtiden sådanne subjekter som Dem og Deres håndlanger Nikita?! – Ja, min højtærede herr doktor, der vil engang komme andre tider! Måske udtrykker jeg mig dumt, og – le derfor blot, hvis De har lyst, – men det vil engang dæmre med en ny tids morgenrøde, og da vil sandheden triumfere, – ja, og da bliver der fest i vor gade! – Jeg vil ikke

opleve dette, – vil ikke komme til at nyde godt af det, men det er der andre, der vil. Og jeg lykønsker Dem af hele min sjæl og glæder mig – glæder mig på deres vegne! Blot fremad! Og Gud vil hjælpe jer, ubekendte venner!"

Ivan Dmitritch rejste sig med funklende øjne og fortsatte med bevæget stemme, idet han strakte armen ud mod vinduet:

"Indespærret bag disse jerngitre hilser jeg jer! Ja, velkommen være du sandhed! O, jeg glæder mig!"

"Jeg finder ikke, der er særlig anledning til at glæde sig," sagde Andrei Jefimitch, som Ivan Dmitritchs patos forekom teatralsk, på samme tid, som den tiltalte ham i høj grad. "Fængsler og sindssygeanstalter vil engang forsvinde, og sandheden komme til at triumfere, som De behagede at udtrykke Dem, – men tingene i sig selv vil ikke ændres; naturens love vil vedblive at være de samme som nu. Folk vil blive syge – gamle – og dø, ganske som nu. Hvor dejlig en morgenrøde der end går op over verden, vil de dog til syvende og sidst blive lagt i en kiste og kastet i "gruben"."

"Men udødeligheden?"

"Nå, løb nu ikke løbsk!"

"De tror ikke på den, nuvel – men det gør jeg! – Hos Dostojevskij eller Voltaire er der en person, der siger: Hvis Gud ikke var til, så ville menneskene selv konstruere sig ham. – Og *jeg* siger i fuld overbevisning: hvis udødeligheden ikke var til, så ville den høje menneskelige forstand tidligt eller sent "opfinde" den."

"Det er smukt sagt," svarede doktoren og smilede af velbehag. – "Og det er godt, at De tror. Med sådan en tro, som

De har, må man kunne leve lykkeligt selv i et fængsel. – De har sikkert studeret i Deres ungdom? Ikke sandt?"

"Ja, jeg har studeret ved universitetet, men jeg førte ikke mit studium til ende."

"De er et intelligent og tænkende menneske, De må kunne finde hvile i Dem selv i alle forhold. At være et dybt- og frittænkende menneske, som bestræber sig for at gøre sig tilværelsen klar og idéfyldt, og som fuldstændig foragter døgnlivets dumme kiv og strid, – det er et gode, som står højt over alt andet. Og man kan besidde dette gode, om man så sidder indespærret bag tredobbelte jernstænger. Diogenes levede i en tønde, men var ikke desto mindre lykkeligere end al verdens konger og kejsere."

"Deres Diogenes var en stor dumrian," svarede Ivan Dmitritch mørkt. – "Hvad hjælper det mig, hvad De dér alt sammen fortæller om Diogenes og om at gøre sig tilværelsen klar og idéfyldt?" busede han pludselig ud og sprang op fra sengen. – "Jeg elsker livet – elsker det lidenskabeligt! – jeg lider af forfølgelsesvanvid, af en bestandig, lammende angst, men der er øjeblikke, hvor en tørst efter at leve – en tørst efter liv griber mig, og *da* frygter jeg for at gå fra forstanden. O, hvor gerne – hvor frygteligt gerne ville jeg leve!" – Og i sin bevægelse gav han sig til at gå op og ned i stuen og mumlede med dæmpet stemme: "Når jeg drømmer, så har jeg visioner; jeg hører stemmer, musik; og det forekommer mig, at jeg går omkring i store skove – eller ved bredden af et stort hav. Da overvældes jeg af sådan en trang til at leve – til at virke ... – Nå, sig mig så – hvad nyt forresten?" brød Ivan Dmitritch pludseligt af. – "Hvad går der for sig udenfor?"

"De ønsker at få noget at vide om byen? Eller sådan i al almindelighed?"

"Nå ja, – fortæl mig først noget om byen og senere andetstedsfra."

"Ja, – hvad skal jeg fortælle? Nede i byen er der fortærende kedeligt ... Der er ikke ét menneske, man kan tale ordentligt med – eller få noget at høre af. – Nye ansigter ser man ikke. Jo, der er forresten nylig kommet en ung læge hertil – Chobotov."

"Han er kommet, mens jeg har siddet her. – Hvordan er han? – Lømmel?"

"Ja, han er ikke noget fint menneske. Det er underligt, ser De: efter alt at dømme, står intelligensen i vore hovedstæder ingenlunde i stampe, – altså må der findes virkelig dygtige mennesker, men os sender man altid sådanne størrelser, at man knap gider se dem. – Ulyksalige by!"

"Ja, – ulyksalige by!" sukkede Ivan Dmitritch og lo bittert. – "Men hvad går der forresten for sig? Hvad skriver man om i aviserne? I tidsskrifter?"

I stuen var det allerede helt mørkt. Doktoren rejste sig og begyndte stående at fortælle, hvad man skrev om i og uden for Rusland, – hvilke åndsstrømninger der var oppe etc. etc. Ivan Dmitritch hørte opmærksomt til og kom nu og da med spørgsmål, indtil han med ét – ligesom om han kom i tanker om et eller andet forfærdeligt – tog sig med begge hænder om hovedet og lagde sig på sengen, med ryggen til doktoren.

"Hvad går der af Dem?" spurgte Andrei Jefimitch.

"De skal ikke høre et eneste ord mere af mig!" svarede Ivan Dmitritch groft. – "Gå væk med Dem!"

"Men hvorfor dog?"

"Jeg siger: gå væk med Dem! – Sådan en Satan!"

Doktoren trak på skuldrene, sukkede og gik sin vej. – Da han gik igennem forstuen, sagde han:

"Kunne man ikke gøre lidt rent her, Nikita ... Her er en forfærdelig tung luft."

"Vel, Deres Højvelbårenhed!"

"Hvad det dog er for et sympatetisk ungt menneske," tænkte Andrei Jefimitch, da han gik hjem. – "I al den tid, jeg har levet her, er det da det eneste menneske, jeg har truffet, man kan føre en samtale med. – Han forstår at bedømme og interesserer sig for det ene fornødne."

Ved sin aftenlekture og senere, da han gik i seng, tænkte doktoren stadig på Ivan Dmitritch, og da han vågnede den næste morgen, kom han straks i tanker om, at han den foregående dag havde gjort bekendtskab med et klogt og interessant menneske, og besluttede at opsøge ham igen, så snart lejlighed gaves.

10

Ivan Dmitritch lå i samme stilling som den foregående dag, med begge hænder om hovedet og med benene trukket op under sig. Hans ansigt kunne man ikke se.

"Goddag, min ven," sagde Andrei Jefimitch. – "De sover ikke?"

"For det første er jeg ikke Deres ven," kom det inde fra hovedpuden. – "Og for det andet ulejliger De Dem til ingen nytte. – De får ikke et ord mere ud af mig!"

"Det var da højst besynderligt ..." brummede Andrei Jefimitch forvirret. – "I går talte vi dog længe så fredeligt med hinanden, – og så brød De pludseligt af og følte Dem af en eller anden grund fornærmet ... Formodentlig har jeg udtrykt mig kejtet, hvordan det nu er kommet, – eller måske udtalt en anskuelse, som ikke stemmede overens med Deres overbevisning ..."

"Nu vil De nok tage mig på en eller anden måde," sagde Ivan Dmitritch, idet han rejste sig halvt op og så spottende, men alligevel uroligt på doktoren. – Hans øjne var ganske røde. "De kan gå hen og spionere og fritte andre steder – jeg skal have mig det frabedt. Allerede i går gik det op for mig, hvorfor De kom."

"Det var da en løjerlig indbildning!" lo doktoren. "De antager mig altså for en spion?"

"Ja, det gør jeg ... Spion eller doktor, det kommer ud på et, når jeg dog er blevet indlagt her for at der skal gøres eksperimenter med mig."

"Ak, hvad er De dog – undskyld – for en sær snegl."

Doktoren satte sig på en taburet ved siden af sengen og rystede bebrejdende på hovedet.

"Men lad os nu også antage, De har ret. – Lad os antage, at jeg forræderisk ville fange Dem på et eller andet udsagn for at kunne udlevere Dem til politiet. De bliver arresteret og dømt. Men får De det måske værre i retten eller i fængslet end her? Og hvis De skulle blive sendt bort – på den anden side af Uralbjergene – eller selv på tugthusarbejde, er det så måske værre end at sidde her i denne stue? Jeg antager, det ikke er værre. Men hvad er der så at være bange for?"

Disse ord gjorde åbenbart virkning på Ivan Dmitritch. Han satte sig roligt op i sengen.

Klokken gik til seks, – den tid, hvor doktoren ellers plejede at spadsere op og ned i sine værelser, mens Darjuschka af og til spurgte, om det ikke var tid for ham at drikke sit øl. – Uden for i gården var det stille, klart vejr.

"Jeg gik mig netop en tur efter middag og kommer nu, som De ser, på hjemvejen et øjeblik ind til Dem," sagde doktoren. – "Det er helt forår i dag."

"Hvad måned er vi i nu? Marts?" spurgte Ivan Dmitritch.

"Ja – vi er i slutningen af marts."

"Er det slemt føre udenfor?"

"Nej, ikke videre. – I haven er gangene allerede lavet i stand."

"Nu ville det være dejligt at køre i wienervogn et eller andet sted hen uden for byen," sagde Ivan Dmitritch, idet han gned sine røde øjne, som om han lige var vågnet. "Og derpå komme hjem til et varmt, hyggeligt kabinet og … og blive kureret for sin hovedpine af en ordentlig doktor … Hvor længe er det ikke

siden, jeg har levet menneskeligt ... Og her er hæsligt, – uudholdelig hæsligt!"

Efter gårsdagens oprør var han træt og flov og talte ikke gerne. Hans hænder rystede, og det var synligt på hans ansigt, at han led af en stærk hovedpine.

"Mellem et varmt, hyggeligt kabinet og denne stue her er der ingensomhelst forskel," sagde doktoren. – "Et menneskes velvære og tilfredshed er ikke uden for, men inden i ham."

"Det vil sige ... ja, hvordan mener De?"

"Det almindelige menneske venter sig det gode eller dårlige udefra, – fra wienervogne, hyggelige kabinetter osv.; det tænkende menneske derimod fra sig selv."

"Gå De hen og præk denne filosofi i Grækenland, hvor der er varmt og dufter af pomeranser; – her passer den ikke rigtigt til klimaet. – Hvem var det jeg talte med om Diogenes? – Var det ikke med Dem?"

"Jo, det var ... her i går."

"Nå, – ja, Diogenes trængte ikke til noget varmt kabinet; der er allerede uden det varmt nok i Grækenland. Han ligger der helt gemytligt i sin tønde og spiser appelsiner oven i købet! Men skulle han leve i Rusland, så ville han i maj måned – for nu slet ikke at tale om december – nok bede om at komme ind i stuen. – Jeg tror, den kulde her ville ikke passe til hans filosofi."

"Kulde, såvel som enhver anden smerte, kan man gøre sig følelsesløs overfor. – Markus Aurelius sagde: 'Smerte er en levende forestilling om smerte; – brug din energi til at fjerne denne forestilling, – kast den fra dig, – hold op med at klage dig, – og smerten forsvinder.' – Og dette er ganske sandt. En vismand eller simplere udtrykt: en tænker – adskiller sig fra

andre netop derved, at han foragter lidelser; – han er altid tilfreds og forbavses ikke over noget."

"Det vil altså sige, jeg er en idiot, fordi jeg lider og er utilfreds og forbavses over den menneskelige nederdrægtighed?!"

"Ja, det siger De nu sådan. – Men jo oftere De vil tænke Dem ind i det udvortes, som bringer Dem i affekt, – desto dybere vil De forstå, hvor alt dette i grunden er underordnet. – Man må bestræbe sig for at tilegne sig tilværelsens fornuft, – deri ligger den sande lykke. "

"Tilværelsens fornuft ..." mumlede Ivan Dmitritch. – "Det udvortes – det indvortes ... undskyld, jeg forstår ikke noget af alt dette. Jeg ved kun," sagde han, idet han rejste sig og så bistert på doktoren, – "at Vorherre har skabt mig af nerver og varmt blod, – ja-a! Og når et organisk væv er livsdygtigt, så må det reagere mod ethvert indtryk. – Og jeg reagerer! – Smerte besvarer jeg med skrig og tårer, nederdrægtighed med harme, frækhed med væmmelse. Efter min formening er det netop sådan noget, som benævnes: Liv. – Jo lavere en organisme er, desto mindre følsom er den, og desto svagere reagerer den mod indtryk; – jo højere, desto mere modtagelig er den, og desto kraftigere reagerer den mod sine omgivelser. – Hvad skyldes det, at De ikke ved dette? – Doktor! – og dog ikke ved besked om sådanne elementære begreber! – For at foragte lidelser – for altid at være tilfreds og ikke forbavses over noget, må man komme så langt ned, som det individ der," – og Ivan Dmitritch pegede på sin tykke, af fedme uformelige sidemand, – "eller også være så hærdet ved lidelser, at man har tabt enhver følsomhed, det vil med andre ord sige: have ophørt at leve. – Ja, undskyld – jeg er ingen vismand – ingen filosof," vedblev Ivan

Dmitritch vredt, "og jeg forstår derfor ikke Deres tale. – Jeg har ikke evner til at ræsonnere!"

"Tvært imod, De ræsonnerer fortræffeligt!"

"Stoikerne, som De parodierer, var overordentlige mennesker, men deres lære er stivnet i sin skal for 2000 år siden; den udviklede sig ikke videre og vil aldrig udvikle sig videre, for den kan ikke overføres på selve livet. Den havde kun tilhold hos et lille mindretal, som tilbragte sit liv med studium og med prøvelse af forskellige lærer, – flertallet derimod har aldrig forstået den. – En lære, som præker foragt for rigdom og livets bekvemmeligheder, – for lidelser og død, er fuldstændigt ufattelig for den store masse, eftersom denne masse aldrig har kendt rigdom og livsbekvemmeligheder, og endvidere fordi det at foragte lidelser for den store masse ville være det samme som at foragte selve livet, da ethvert liv er sammensat af hunger, kulde, forurettelser, tab – og en Hamlet'sk frygt for døden. – Og denne følelsesrække er selve livet. – Man kan føle det tynge på sig – kan hade det, men man kan aldrig foragte det. – Ja, jeg gentager det: stoikernes lære kan aldrig have nogen fremtid for sig; hvad der alene har udviklet sig og gjort fremskridt fra verdens begyndelse og til vore dage, det er kampen for livet, – følsomhed for smerte, evne til at reagere mod indtryk fra omverdenen og ..."

Ivan Dmitritch tabte pludseligt tråden, standsede og gned sig ærgerlig på panden.

"Jeg ville endnu have sagt noget ... noget rigtigt tror jeg, men nu kom jeg ud af det," sagde han. – "Hvad var det dog nu, jeg tænkte på? ... Jo! – ja, jeg ville altså sige dette: en af stoikerne solgte sig selv som slave for derved at løskøbe en anden. Der ser

De altså: endog stoikerne reagerede mod indtryk, eftersom man, for at kunne fuldføre en så højsindet handling som at tilintetgøre sig selv for sin næstes skyld, må være blevet bevæget – må have lidt i sit hjerte. – jeg har her i fængslet glemt alt, hvad jeg engang har læst, ellers ville jeg endnu klarere kunne belægge mine anskuelser med beviser. – og når vi tager Kristus? – Han besvarede virkeligheden ved, at han græd eller smilede, – var bedrøvet eller harmfuld – ja endog sjælesyg. Han gik ikke lidelserne smilende i møde eller foragtede døden; – han bad tværtimod i Gethsemane have: Herre, tag denne kalk fra mig!"

Ivan Dmitritch lo bittert og satte sig ned.

"Lad os også antage", vedblev han, "at et menneskes ro og tilfredshed ikke er uden for, men i ham selv. Lad os antage, at man virkelig burde foragte lidelser og ikke falde i forbavselse over noget som helst. – Men *De* ... med hvilken ret præker *De* alt dette? – Er De vismand? Eller filosof?"

"Nej, jeg er ikke filosof; men præke denne lære bør enhver, fordi den er fornuftig."

"Ja, men jeg vil vide med hvilken ret *De* i en sag, hvor det gælder om at tage tilværelsen fornuftigt, – at foragte lidelser osv., anser Dem for kompetent? – Har De måske nogensinde døjet lidelser? Ved De i grunden, hvad lidelse er for noget? – Må jeg spørge Dem: fik De prygl som barn?"

"Nej – mine forældre nærede afsky for legemlige tugtelser."

"Men *min* fader bankede mig ubarmhjertigt. – *Min* fader var en barsk, hæmorrhoïdal embedsmand med lang næse og gul hals. Lad os imidlertid blive ved Dem. – I hele Deres liv har aldrig nogen lagt Dem et halmstrå i vejen. Ingen har gjort Dem sky og ræd – ingen banket Dem, – og sund og stærk er De som

en tyr. Hjemme hos Deres fa'er og mo'er er De vokset op, har studeret på Deres regning og er derpå straks dumpet ned i en sinecure. I over 20 år har De nu haft fribolig med lys og brændsel og betjening, – haft mulighed for at arbejde på hvilket som helst specielt fag – og ingenting bestilt. De er af natur et dvaskt og egenkærligt menneske og har derfor kun haft den bestræbelse at indrette Deres liv sådan, at intet forstyrrede og foruroligede Dem. – Hvad der findes her af praksis og hospitalstjeneste har De overgivet til feltskæreren og lignende slubberter, mens De selv sidder i Deres lune stue og lægger penge op, læser en mængde bøger, – kæler for Dem selv ved spekulationer over forskelligt ophøjet visvas og ..." (han så her på doktorens rødlige næse) – "drikker. Kort sagt: *livet* har De ikke set noget til, – kender det slet ikke, og virkeligheden kender De blot teoretisk. – Men foragte lidelser gør De – og falder ikke i forbavselse over noget som helst – af den ganske simple grund, at al ydre og indre ligegyldighed for livet, foragt for død og lidelser, – tilværelsens fornuft, – sand lykke, – er den filosofi, der ligger bedst for en lad, russisk natur. – De er f.eks. vidne til, at en mand banker sin kone; men lægge Dem imellem? Nej, – hvorfor dog? Lad ham blot slå løs, – de dør dog begge engang før eller senere; og desuden: den, der uddeler prygl, vanærer derved ikke den, der får pryglene, men derimod sig selv! – At føre et svirende liv er dumt og uanstændigt – men hva' så? Man dør, når man svirer – og man dør, når man ikke gør det. – Der kommer en gammel mutter til Dem og klager over gruelig tandpine ... Ja, og hvad så? – Smerte er bare en lidt levende forestilling om smerte, og forresten – uden smerte findes jo intet liv; gå derfor din vej, lille mo'er, og forstyr mig

ikke i at sidde her og tænke og – drikke brændevin. – Et ungt menneske kommer til Dem og beder om råd – hvordan han skal indrette sit liv, hvad livsstilling han skal vælge. Enhver anden ville tænke sig lidt om, men De har straks svaret færdigt: "Stræb efter at tilegne Dem tilværelsens fornuft – og den sande lykke!" – Men hvad er da den sande lykke for noget? Ja, det er der naturligvis ingen, der ved! – *Os* holder man her indespærret bag jernstænger og piner og plager os; men alt dette er fornuftigt – som det sig hør og bør – for der er i virkeligheden ingen synderlig forskel på denne stue her og et varmt, hyggeligt kabinet. – Det er en meget praktisk filosofi, for på den måde kan man lade alt gå sin skæve gang og have en ren samvittighed ved det – ja endog føle sig som en viis mand … Nej, højstærede, dette er ikke filosofi – ikke tænkning – ikke stort syn på tilværelsen men derimod ladhed – muhamedanisme – forrykthed … – Ja," kom det igen skærende og bittert, "De foragter lidelser, men kommer De bare til at klemme en finger i døren, så brøler De af fuld hals!"

"Måske – og måske ikke," sagde doktoren og smilede venligt.

"Jo, naturligvis gør De det! – Og hvis De fik et slaganfald … eller … eller … lad en eller anden slubbert, der stoler på sin samfundsstilling og rang, fornærme Dem offentligt, og lad os antage, at De vidste, at dette ville forblive ustraffet, – ja, så ville De forstå, hvad det vil sige at anmode andre om at tilegne sig tilværelsens fornuft!"

"Dette her er originalt," sagde doktoren, idet han lo af velbehag og gned sig i hænderne. – "Deres trang til meddelsomhed overrasker mig behageligt, og *den* karakteristik af mig, som De lige nu var så venlig at tegne, er ligefrem

glimrende. – Jeg tilstår, at en samtale med Dem er mig en overordentlig fornøjelse. – Nu har jeg hørt på Dem, vær De nu også så venlig at høre på mig …"

11

Denne samtale fortsattes endnu en times tid og gjorde øjensynligt et dybt indtryk på doktoren. Han begyndte nu at besøge 6. afdeling hver dag. Han gik undertiden derover om morgenen – undertiden efter middag, og ofte sad han i aftenskumringen og talte med Ivan Dmitritch. I begyndelsen var denne blevet sky og mistænkte ham for onde hensigter, af hvilken grund han meddelte doktoren, hvor ubehagelige disse besøg var ham; men lidt efter lidt vænnede han sig til Andrei Jefimitch, og i stedet for at være skarp og uvenlig over for ham, blev han nedladende ironisk.

Snart blev det almindeligt bekendt på hospitalet, at doktor Andrei Jefimitch besøgte 6. afdeling. – Ingen, hverken feltskæreren eller Nikita eller vågekonen, kunne få i sit hoved, hvorfor han gjorde det, – hvorfor han opholdt sig der hele timer, – hvad han talte om derovre og hvorfor han ingen recepter skrev. Alt dette forekom dem i højeste grad mærkværdigt. – Postmesteren traf ham tit ikke hjemme, hvilket aldrig før havde været tilfældet, og Darjuschka var helt vild på det, eftersom doktoren ikke mere drak sit øl til bestemt tid – ja undertiden endog kom for sent hjem til middag.

Engang – det var i slutningen af juni begav doktor Chobotov sig i et eller andet tjenesteanliggende til Andrei Jefimitch, og da han ikke traf ham hjemme, gik han ud i hospitalsgården for at finde ham; her fortalte man ham, at doktoren var gået ind i 6. afdeling. Da Chobotov var kommet ind ad yderdøren og standsede et øjeblik i forstuen, hørte han følgende samtale:

... "Vi bliver aldrig enige, og det vil aldrig nogensinde lykkes Dem at omvende mig til Deres tro," hørtes Ivan Dmitritchs vrede stemme. "Livets virkelighed kender De ikke noget til, har aldrig lidt derunder, men kun – som en blodigle – ernæret Dem ved andres lidelser. Jeg har derimod lidt uophørligt, – lige fra den time, jeg blev født, til den dag i dag. Derfor siger jeg Dem rent ud: jeg regner mig selv som stående højere end De – som mere kompetent end Dem i alle retninger. – *De* kan ikke lære *mig* noget!"

"Jeg nærer slet intet ønske om at omvende Dem til min tro," svarede Andrei Jefimitch sagte, bedrøvet over, at man ikke ville forstå ham. – "Og det er heller ikke det, det drejer sig om, min ven. Tyngdepunktet ligger ikke deri, at De lider og jeg ikke. Alle lidelser og glæder er forbigående; lad os derfor lade dem være hvad de er, – Vorherre være med dem. Men tyngdepunktet ligger deri, at De og jeg tænker; vi ser i hinanden mennesker, der er i stand til at drage slutninger, og dette gør os solidariske, hvor forskellige anskuelser vi så forresten har. Hvis De vidste, min ven, hvor jeg væmmes ved denne almindelige uforstand rundt omkring én, – denne talentløshed, sløvhed – og hvilken glæde jeg føler, hver gang jeg taler med Dem! De er et intelligent menneske og som sådant en nydelse for mig."

Chobotov åbnede døren på klem ind til stuen og kiggede ind. Doktoren og Ivan Dmitritch i nathue sad ved siden af hinanden på sengen. Den sindssyge gjorde grimasser af og til, skruttede sig og trak slåbrokken febrilsk sammen om sig, mens doktoren sad ubevægelig med sænket hoved. Hans ansigt var rødt – udtrykket hjælpeløst, sørgmodigt. – Chobotov trak på

skuldrene, smilede og vekslede et blik med Nikita. – Også Nikita trak på skuldrene.

Næste dag gik Chobotov igen over i 6. afdeling – sammen med feltskæreren. Begge stod længe i forstuen og lyttede.

"Det synes, som vor gamle helt er gået op i sømmene!" sukkede den pyntelige feltskærer, idet han omhyggeligt undgik alle vandpytter, for ikke at tilsøle sine blankt pudsede støvler. "Men jeg tilstår, højtærede Evgenij Fjodorovitch, jeg har allerede længe anet noget lignende!"

12

Efter denne begivenhed begyndte Andrei Jefimitch at føle noget ubestemmeligt hemmelighedsfuldt i luften omkring sig. Opsynsbetjentene, vågekonerne og patienterne så ligesom spørgende på ham, når de mødte ham, og hviskede derpå med hinanden. Inspektørens lille datter, Mascha Note 10), som han holdt så meget af at møde ude i hospitalshaven, løb nu altid sin vej, når han smilende gik hen til hende for at klappe hende på hovedet. Når postmesteren om aftenen sad og hørte på hans ræsonnementer, besvarede han ikke disse – som altid før – med sit: "Netop! – Så ganske *min* mening!", men mumlede underligt forvirret: "Ja ... ja-a ... ja-a – ja ..." idet han betragtede sin ven sørgmodigt og eftertænksomt. Og ligeledes havde postmesteren i den sidste tid begyndt at overtale ham til ikke mere at drikke øl eller brændevin. Men som et fintfølende menneske sagde han ikke dette rent ud, men ved parabler, idet han snart berettede om sin bataljonskommandør – et herligt menneske – snart om sin gamle feltpræst, som også drak øl og brændevin og blev syg af det, men kom sig fuldstændigt igen, da han holdt op med at drikke. – Andrei Jefimitchs kollega, doktor Chobotov, kom et par gange hjem til ham og rådede ham ligeledes til at høre op med spirituøse nydelser og anbefalede ham, uden nogen særlig foranledning, at tage bromkalium.

I august måned fik Andrei Jefimitch brev fra borgmesteren om at komme op til ham i et meget vigtigt anliggende. – Da Andrei Jefimitch til fastsat tid indfandt sig i borgmesterkontoret, forefandt han der

garnisonskommandanten, regeringsinspektøren fra kommuneskolen, forskellige borgerrepræsentanter, Chobotov samt endnu en fyldig, hvidhåret herre, som man forestillede ham som doktor. Denne doktor, med et polsk navn, der var vanskeligt at udtale, boede over 4 mil derfra, på et stutteri og var for øjeblikket i byen på gennemrejse.

"Vi har her en sag, som vedrører Dem," henvendte et medlem af borgerrepræsentationen sig til Andrei Jefimitch, efter at alle havde hilst på ham og igen sat sig ned ved det lange bord med grønt klæde over. – "Doktor Chobotov har tilskrevet os, at der er dårlig plads til apoteket i hovedfløjen, og at man derfor burde flytte det over i en af sidefløjene. Det kan man nu ganske vist gøre, forstår sig, men det vigtigste er, at sidefløjen trænger til reparation."

"Ja, uden reparation går det ikke," sagde Andrei Jefimitch, efter at have tænkt sig lidt om. – "Hvis man f. eks. ville indrette hjørnebygningen til apotek, så antager jeg, at der hertil behøves mindst 500 rubler. – En uproduktiv udgift."

Der blev en lille pause.

"Jeg har allerede for to år siden haft den ære," vedblev Andrei Jefimitch, "i en indberetning at gøre opmærksom på, at hospitalet i sin nuværende skikkelse er en bekostning for byen, som den ikke har råd til. Det blev bygget i fyrrerne, men, som bekendt, rådede man dengang ikke over store midler. Byen ødsler alt for mange penge på unødvendige ombygninger og overflødige embeder. Jeg tror, at man for de samme penge, med en anden ordning, ville kunne holde to mønsterhospitaler."

"Ja, så kom med en anden ordning!" replicerede borgerrepræsentanten køligt.

"Jeg har allerede i min indberetning haft den ære at fremkomme med et forslag om at overgive den medicinske afdeling i semstvoens hænder."

"Ja, giv semstvoen penge – og den beholder dem selv!" lo den hvidhårede herre.

"Ja, sådan er nu engang tingenes orden," indrømmede borgerrepræsentanten og lo ligeledes.

Andrei Jefimitch så uvillig og sløvt på den hvidhårede og sagde:

"Jeg be'er Dem ... det kan man dog ikke sådan sige ..."

Der blev igen en pause. – Straks efter blev der serveret te.

Garnisonskommandanten, som af en eller anden grund var underligt forvirret, lagde over bordet sin hånd på Andrei Jefimitchs og sagde:

"De har rent glemt os, doktor. – Men forresten, De lever jo som en munk. Kort spiller De ikke, og kvinder bryder De Dem ikke noget om. De ville jo kede Dem mellem os."

Alle gav sig derpå til at tale om, hvor kedeligt det var for et enligtstående menneske at leve der i byen. Hverken teater eller koncerter – og på den sidste danseaften i klubben havde der været omtrent en snes damer og to kavalerer. Ungdommen dansede ikke nu til dags, men holdt sig til restaurationen eller spillede kort. – Andrei Jefimitch begyndte langsomt og sagte at tale om, hvor sørgeligt det var, hvor uendelig sørgeligt, at byens borgere spildte deres livsenergi – deres hjerte og forstand – på kortspil og sladder og ikke forstod – og ikke ønskede – at tilbringe tiden med interessant samtale og læsning; – ikke ville udnytte de nydelser, som forstanden giver. – Alene forstandslivet var interessant og værdifuldt, – alt andet var

småt og intetsigende. – Chobotov lyttede opmærksomt til sin kollegas tale og spurgte pludseligt:

"Andrei Jefimitch! – Hvad skriver vi i dag?"

Efter at have fået svar, gav han og den hvidhårede læge sig til at spørge Andrei Jefimitch – i en tone, som en eksaminator, der føler sin egen kejtethed, – om hvad det var for en dag i dag, – hvor mange dage, der var i et år og om det var sandt, at der i 6. afdeling fandtes et mærkværdigt menneske – en profet?

Ved det sidste spørgsmål blev Andrei Jefimitch rød og svarede:

"Ja, det er en sindssyg – men et interessant ungt menneske."

Derefter henvendte man ikke flere spørgsmål til ham.

Da han tog sin overfrakke på ude i forstuen, lagde garnisonskommandanten sin hånd på hans skulder og sagde med et suk:

"Det er snart tid for os gamle at give plads for de unge!"

Da Andrei Jefimitch gik hjem, havde han forstået, at dette havde været en kommission, der var blevet arrangeret for at komme til klarhed om hans mentale tilstand. Han huskede de spørgsmål, der var blevet ham forelagt, rødmede ved at tænke på det og kom for første gang i sit liv til at beklage lægevidenskaben bittert.

"Du min Gud!" tænkte han. – "det er ikke længe siden, de har hørt forelæsninger over psykiatri – har været oppe til eksamen! Men hvor kommer da denne tykke uvidenhed fra?! De har jo end ikke forestilling om psykiatri!"

Og for første gang i sit liv følte han sig fornærmet og forbitret.

Samme dag var postmesteren hos ham om aftenen. Uden at sige rigtigt goddag, gik han lige hen til doktoren, tog begge hans hænder i sine og sagde med bevæget stemme:

"Min kære bedste ven! – Vis mig, at De tror på, at jeg vil Deres oprigtige vel, og regn mig for Deres ven ... Ja? ..." og idet han forhindrede Andrei Jefimitch i at svare, vedblev han – stadig bevæget: "Jeg holder af Dem for Deres dannelses – Deres ædle sjæls skyld; hør på, hvad jeg vil sige Dem, kære ven! – videnskabelig skik og brug forpligter lægerne til at skjule sandheden for Dem, men jeg – jeg vil som militær tale fra leveren: De er ikke rask! Undskyld mig, bedste ven, men det er sandhed dette, – og alle Deres bekendte har for længe siden lagt mærke til det. Netop nu i dag sagde doktor Chobotov, at De, for Deres helbreds skyld ubetinget må søge hvile og adspredelse. Netop, – deri har han fuldstændig ret; så ganske min mening! – Fortræffeligt! – Jeg tager i disse dage orlov og rejser bort til sådan – sådan lidt anden luft. Vis, at De er min ven og rejs med! – Ja, lad os rejse sammen og leve endnu engang lystigt – på vore gamle dage!"

"Jeg føler mig aldeles rask," sagde doktoren efter et øjebliks pause. – "Og rejse med Dem ... det ... det kan jeg ikke godt. – Tillad mig at bevise Dem mit venskab på en anden måde."

At rejse bort – uvist hvorhen og hvorfor – uden sine bøger – uden sin Darjuschka – uden sit øl ... sådan lige på en studs afbryde en livets orden, som havde fæstnet sig i løbet af hele tyve år, – en sådan idé forekom ham i første øjeblik vild og fantastisk. Men så kom han til at tænke på samtalen oppe i kommissionen – på det mismod, der havde overvældet ham på vejen hjem, og tanken om at komme lidt bort fra en by, hvor de

dummme mennesker regnede ham for forrykt – begyndte at tiltale ham.

"Men hvor har De egentlig tænkt på at rejse hen?" spurgte han.

"Til Moskva – til Petersborg – til Warszawa – i Warszawa har jeg tilbragt fem af de lykkeligste år i mit liv. – Hvad er det ikke for en storartet by! – Ja, rejse! – Lad os rejse, kære ven!"

13

Efter en uges forløb fik Andrei Jefimitch anmodning om "at søge rekreation", – dvs.: tage sin afsked, – men han forholdt sig passiv til dette forslag, og efter endnu en uges forløb sad han og Michail Averianovitch i postvognen, på vejen til den nærmeste jernbanestation.

Det var klare, kølige efterårsdage med blå himmel og let, gennemsigtig luft.

De 30 mil til stationen kørte de på to døgn og overnattede undervejs to gange på poststationer. Når der her var noget i vejen, når det varede for længe med at spænde hestene for – eller de fik serveret te i glas, som var snavsede, – blev postmesteren ildrød i hovedet, rystede af forbitrelse og slog om sig med sit "Hold mund, siger jeg!" – "Ingen ræsonneren her!" osv. osv. – under kørslen blev han ustandselig ved at fortælle om sine farter i Kaukasus og i det polske kejserrige [Note 11)]. Hvad havde han dengang ikke oplevet! Han talte højrøstet og lod selv så forbavset over det, at man skulle tro, han løj. Tilmed åndede han – alt mens han fortalte – lige ind i ansigtet på Andrei Jefimitch og lo ham lige ind i øret. Alt dette generede doktoren i høj grad og hindrede ham i at samle sine tanker på noget bestemt.

På jernbanen kørte de af sparsommelighed på 3. klasse, – i kupé for ikke-rygere. Publikum var temmelig blandet. Postmesteren fik snart gjort bekendtskab med alle og førte hele tiden ordet, gående fra bænk til bænk. Blandt andet udbredte han sig om, at man i grunden ikke burde køre på disse

forbandede indretninger af jernbaner. Overalt – lige ved siden af sig – kunne man jo risikere at blive klistret op ad det værste tyve- og røverpak! Nej, *ride* ... det var noget andet! Der flyver man gennem 15 mile land på én dag og er desuagtet frisk og vel til mode. – Og ville de vide, de herrer, hvorfor der var misvækst i landet, så skulle han sige dem det; det var fordi man havde tørlagt de pinske sumpe [Note 12)]. Det var i det hele taget en skrækkelig orden nu om stunder! – Alt dette, fortalt højt og skingrende – og uden at nogen som helst kunne få et ord indført, – denne endeløse sludren, akkompagneret af skoggerlatter og voldsomme gestikulationer, trættede Andrei Jefimitch endyderligere.

"Hvem af os to er monstro mest forrykt?!" tænkte han ærgerlig. – "Jeg, som bestræber mig for ikke at genere nogen moders sjæl – eller denne selvglade fyr, der tror, at han er klogere og interessantere end alle andre, og af den grund ikke lader nogen i fred!"

I Moskva trak postmesteren i uniformsfrakke uden epauletter [Note 13)] og i benklæder med røde striber. På gaden gik han i uniformshue og slængkappe, og soldaterne gjorde honnør for ham. Han forekom nu Andrei Jefimitch som et menneske, der pludseligt mister det fine og noble, som før udmærkede det, og nu kun bærer alt dårligt og uheldigt til skue.

Postmesteren satte stor pris på at have tjenere til sin rådighed ved alle mulige og umulige lejligheder. Tændstikkerne stod f. eks. lige foran ham på bordet, men han måtte dog alarmere et par opvartere, for at disse kunne tænde og række ham en. Han tog ikke spor af hensyn til kammerpigens nærværelse, men gik nonchalant omkring i sit værelse i det

blotte linned. Opvarterne sagde han uden forskel "du" til – endog til de bedre – og regalerede dem, når han blev vred, med tiltalen: "Idioter!" – "Slubberter!" osv. osv.

Dette fandt Andrei Jefimitch vel fornemt – men hæsligt.

Først og fremmest gik postmesteren med sin ven til Iversky-katedralen. Her bad han inderligt, med tårer i øjnene og faldet ned på gulvet, som han berørte med panden. Da han var færdig, sukkede han dybt og sagde:

"Selv om man ikke ... sådan ... tror, så har man dog ligesom mere fred i sindet, når man har bedt. – Tag De nu også og kys, kære ven!"

Andrei Jefimitch blev forfjamsket i det og kyssede helgenbilledet, mens postmesteren spidsede læberne, idet han hviskende fremsagde en bøn, og atter glimtede der tårer i hans øjne. – Derpå gik de ind i Kreml og betragtede kejserkanonen og kejserkirkeklokken [Note 14)] – ja, berørte dem endog med hænderne, – nød udsigten ned over flodpartiet omkring Kremls høje mure og var til sidst i Vor Frelser-katedralen og Rumjanovs museum.

De spiste til middag hos Testov [Note 15)]. – Postmesteren studerede menuen meget omhyggeligt, idet han langsomt lod hænderne glide gennem sine lange bakkenbarter, og sagde i en tone som en gourmand, der er vant til at føle sig hjemme på restaurationer:

"Nå, – hvad kan De så anbefale os af dette her, lille ven?"

14

Doktoren gjorde alting med, beså alt, spiste og drak, men havde derved kun én følelse: Ærgrelse over postmesteren.

Han følte trang til at hvile ud alene, komme lidt bort fra ham – skjule sig et eller andet sted; men hans ven anså det åbenbart for sin pligt ikke at vige fra hans side, men forskaffe ham så megen adspredelse som muligt. Når der ikke just var noget lige ved hånden at bese af mærkværdigheder, så underholdt han ham med sin konversation. – To dage holdt Jefimitch ud. Men den tredje dag meddelte han vennen, at han var utilpas og ville blive hjemme den dag, hvorpå postmesteren erklærede, at i så tilfælde ville også *han* blive hjemme. Han havde selv egentlig tænkt på det samme, sagde han, thi farte omkring som i de sidste dage, det kunne ingen ben holde ud i længden.

Andrei Jefimitch lagde sig på sofaen, med ansigtet ind mod væggen, og hørte med sammenbidte tænder på postmesteren, der i øvrigt udbredte sig over, at Frankrig – ufejlbarligt tidligt eller sent – ville knuse Tyskland, – at det var forfærdeligt med alt det tyvepak, der fandtes i Moskva – samt at det var ganske umuligt, selv for en kender af en hests ydre, at slutte sig til dens virkelige værd. – Doktoren begyndte at få øresusen og hjertebanken, men kunne dog ikke overvinde sig til at anmode vennen om at holde op med den megen talen. Lykkeligvis blev postmesteren ked af at sidde sådan hele dagen og gik efter middag ud for at spadsere lidt.

Da Andrei Jefimitch blev overladt til sig selv, sank han helt hen i hvile …

Hvor velgørende var det ikke at ligge sådan ubevægelig på sofaen og vide sig ene i værelset! – al virkelig lykke er dog kun mulig i ensomhed. – Myten om den faldne engel, der sætter sig op imod Gud, hidrører sandsynligvis fra, at denne engel ville ensomhed, – hvilket englene ellers ikke kender noget til.

Andrei Jefimitch ville tænke på alt, hvad han havde set og oplevet i de sidste dage, men han kunne ikke få postmesteren ud af tankerne.

"Og det menneske tager orlov og rejser med mig af venskab – af højmodighed!" tænkte doktoren ærgerlig. – "Der er dog ikke noget værre til end venskabs-formynderi! – Det er jo indlysende, at han både er god og højmodig og glad, – men han er kedelig – uudholdelig kedelig. – således er der altså mennesker til, som taler klogt og venligt, og over for hvilke man dog føler, at det er stupide naturer."

De følgende dage foregav doktoren ligeledes, at han var syg, og forlod ikke værelset. Han lå på sofaen og led, når hans ven søgte at adsprede ham ved sin ustandselige tale, og hvilede ud, når postmesteren ikke var hjemme. Han ærgrede sig over sig selv, fordi han var rejst med, og over postmesteren, som for hver dag, der gik, blev mere snakkesalig og ugenert på hotellet, – men at løfte sine tanker op i en højere alvorligere stemning ville ikke på nogen måde lykkes ham.

"Dette er den virkelighed, som Ivan Dmitritch talte om, og den lægger mig øde," tænkte han og harmedes over sin mangel på overlegenhed. – "Forresten," ræsonnerede han lidt efter, "det har jo alt sammen ikke noget at sige, – jeg rejser hjem, og alt vil komme i den vante gænge ..."

I Petersborg gentog samme historie sig: Hele dage igennem forlod han ikke værelset, – lå på sofaen og rejste sig kun for at drikke øl.

Postmesteren skyndte sig nu for at komme til Warszawa.

"Kære ven, hvorfor skal jeg dog rejse til Warszawa?" spurgte doktoren med bønlig stemme. – "Rejs de alene og lad mig rejse hjem! – Føj mig dog i dette!"

"Ikke for alt i verden!" protesterede postmesteren. – "jeg siger Dem, Warszawa er en storartet by. – Der har jeg tilbragt fem af de lykkeligste år i mit liv!"

Andrei Jefimitch havde ikke karakterstyrke nok til at sætte sin vilje igennem og rejste tænderskærende med til Warszawa. – Her gik han heller aldrig ud af sit værelse, lå på sofaen med ansigtet mod væggen og var rasende på sig selv, på sin ven og på opvarterne, der hårdnakket vægrede sig ved at forstå russisk. Postmesteren derimod gennemstrejfede byen, på jagt efter gamle bekendte, fra morgen til aften – rask og fornøjet og ungdommelig. Nogle gange var han heller ikke hjemme om natten. Efter en sådan nat, tilbragt Gud ved hvor, kom han engang hjem henad morgenstunden, rød, uredt og stærkt ophidset. Længe gik han derpå op og ned i værelset og mumlede noget for sig selv; standsede derpå til sidst og sagde:

"Æren frem for alt!"

Efter at have stået lidt sådan, tog han sig med begge hænder om hovedet og udbrød med tragisk stemme:

"Ja, ja – æren frem for alt ... Forbandet være det øjeblik, da jeg først tænkte på at rejse til dette Babylon!" ... "Kæreste ven," udbrød han, idet han vendte sig til Andrei Jefimitch, "foragt

mig, for De har ret til det! – Jeg har spillet hver kopek bort ... Kan De give mig 500 rubler?"

Doktoren talte langsomt 500 rubler ud af sin tegnebog og gav dem til postmesteren uden at sige et ord. Stadig højrød af skam og harme aflagde denne derpå et temmelig overflødigt, men helligt løfte, der ikke kom sagen videre ved, satte sin hue på og gik. – da han efter et par timers forløb kom igen, lod han sig falde ned i en lænestol, sukkede dybt og sagde:

"Æren er reddet, æren er reddet ... Og lad os nu rejse hjem. Ikke en time bliver jeg længere i denne forbandede by! – Tyve- og røverpak. – Østrigske spioner!"

Vennerne kom først tilbage til deres hjem i november måned, og på gaden lå der allerede høj sne. Andrei Jefimitchs stilling var nu besat af doktor Chobotov. Han boede dog endnu i sin tidligere bolig, ventende på at Andrei Jefimitch skulle komme tilbage og flytte sine sager ud af hospitals-lægeboligen. Det uskønne kvindemenneske, som han tidligere udgav for sin husholderske, boede allerede her.

I byen gik der allehånde rygter om hospitalet. Blandt andet blev der fortalt, at Chobotovs husholderske var kommet i strid med inspektøren, og at denne på sine knæ skulle have bedt hende om undskyldning.

Andrei Jefimitch måtte straks den første dag opsøge sig en ny bolig.

"Kære ven," – sagde postmesteren undseligt, "tilgiv mig et udelikat spørgsmål: Hvor meget disponerer De over af penge?"

Andrei Jefimitch talte stiltiende sine penge og svarede:

"Seks og firs rubler."

"Ja, det var ikke sådan jeg mente," sagde postmesteren forvirret, og uden rigtigt at have forstået doktoren, "jeg spørger: hvilke midler – sådan i almindelighed – råder De over?"

"Og jeg siger Dem det: seks og firs rubler. – Mere ejer jeg ikke."

Postmesteren havde altid holdt doktoren for et ærligt og nobelt menneske, men ikke desto mindre havde han ham mistænkt for at sidde inde med en kapital på mindst tyve tusind. Da han nu erfarede, at Andrei Jefimitch var så godt som uden midler og ikke havde noget at leve af i fremtiden, brast han pludselig i gråd og slog armene om sin fattige ven.

15

Andrei Jefimitch kom til at bo i et lille hus med tre vinduer, som tilhørte konen Belaàva. Der var i alt kun tre værelser foruden køkkenet. To af disse, med vinduer til gaden, beboede Andrei Jefimitch; i det tredje værelse og i køkkenet boede Darjuschka og ejerinden med 3 børn. Nu og da kom hendes kæreste – en fuld bondekarl – på besøg, og støjede og rasede hele natten til sand forfærdelse for Darjuschka og børnene. Når han ved sin ankomst satte sig i køkkenet og begyndte at råbe på brændevin, følte alle sig ængsteligt og trykket til mode, og af medlidenhed tog doktoren da de grædende børn ind til sig og fik redt op til dem på gulvet. – Og dette var som en stor glæde for ham.

Ligesom tidligere stod han også nu op kl. 8 og satte sig, efter at have drukket te, til at læse sine gamle bøger og tidsskrifter. Til at købe nye havde han nemlig ikke mere råd. Om det nu var fordi bøgerne var gamle, eller det lå i, at omgivelsen var blevet en anden, læsningen optog ham ikke i samme grad som tidligere; den trættede ham. For ikke at drive tiden bort, lavede han et katalog over sine bøger og klistrede på ryggen af hver bog en lille papirseddel. Og dette intetsigende, mekaniske arbejde forekom ham interessantere end læsning. Det dyssede af en eller anden uforståelig grund hans tanker i blund, han tænkte ikke på noget som helst, og tiden gik hurtigt og ubemærket. Det forekom ham endog interessant at sidde ude i køkkenet og hjælpe Darjuschka med at skrælle kartofler eller rense boghvedegryn.

Om lørdagen og søndagen gik han i kirke. – Når han med halvtlukkede øjne stod der, lænet op til muren, og hørte på sangen, tænkte han på sine forældre og sit hjem, på universitetet, på religion; og når han gik ud af kirken, beklagede han i sit stille sind, at gudstjenesten allerede var forbi.

Et par gange gik han hen på hospitalet for at besøge Ivan Dmitritch og tale med ham igen. Men begge gange viste Ivan Dmitritch sig at være i en særlig oprevet og ondskabsfuld sindstilstand. – Han – Ivan Dmitritch – måtte meget bede sig fritaget for besøg, eftersom han for længst var led og ked af al slags tom snak; hans eneste forlangende og ønske var – som erstatning for alle udståede lidelser – at få en celle for sig selv. Ville man virkeligt ikke opfylde dette hans sidste og eneste ønske på Jorden?

Da Andrei Jefimitch hver gang ved sin bortgang ønskede ham godnat, svarede han arrigt:

"Gå Fanden i vold!"

Og nu vidste Andrei Jefimitch ikke, om han skulle forsøge endnu en gang ... Lyst havde han i grunden.

I tidligere tider plejede Andrei Jefimitch efter middag at vandre op og ned i sine værelser, opfyldt af store og dybe tanker. Nu derimod lå han, fra middag til aften, på sofaen og hengav sig til allehånde småbitte, ubetydelige tanker, som han ikke på nogen måde kunne få bugt med. – Det krænkede ham, at man efter en mere end tyveårig tjenestetid [Note 16)] hverken havde givet ham pension eller en understøttelse én gang for alle. Han havde ikke – det var vel sandt – tjent ærligt, men pension fik dog ellers alle uden forskel, hvad enten de havde forvaltet deres

embede ærligt eller ej. – nutidens retfærdighed bestod jo netop deri, at rang, ordener og pension ikke blev uddelt og givet som udmærkelse for moralske egenskaber – men overhovedet for tidslængder af tjeneste, hvorledes nu denne tjeneste end var blevet udført. – Hvorfor skulle der da gøres en undtagelse med ham?

Penge havde han for tiden slet ingen af. – Han skammede sig for at gå forbi urteboden og møde ejerens blik; for øl alene skyldte han der 32 rubler. – Konen Belaàva skyldte han også penge. – Darjuschka solgte hemmeligt nu og da gamle klæder eller bøger og bildte værtinden ind, at om kort tid ville doktoren få tilsendt mange – mange penge.

Og han harmedes på sig selv, fordi han til sin rejse havde anvendt de tusind rubler, som han havde sparet sammen. Hvad havde disse penge nu ikke været for ham?

Endvidere ærgrede det ham, at man ikke kunne lade ham være i fred. – Chobotov anså det for sin skyldighed nu og da at aflægge ham sine besøg. Og alt ved denne mand var Andrei Jefimitch imod: hans mætte, tilfredse ansigt, hans stygge, nedladende tone, hans evindelige "kollega" og hans lange støvler. Men hvad der dog allermest var ham imod var den omstændighed, at Chobotov åbenbart anså ham for vedvarende syg og var fuldt overbevist om, at han virkelig kurerede ham med den bromkalium og de rabarberpiller, som han pligtskyldigst medbragte ved hvert af sine besøg.

Også postmesteren regnede det for sin pligt at besøge ham og adsprede ham. Hver gang ankom han i forstilt oprømthed, lo højt af ingen verdens ting og gav sig til at forsikre Andrei Jefimitch, at han i dag så fortræffelig ud, og at det nu snart –

Gud være lovet – alt sammen ville blive godt igen, hvoraf man kunne slutte sig til, at han anså sin vens tilstand for håbløs. Han havde endnu ikke tilbagebetalt sin gæld fra Warszawa og følte sig skamfuld og trykket af det, af hvilken grund han bestræbte sig for at le så meget som muligt og fortælle alle de grinagtige historier, han kunne. – Disse beretninger syntes nu aldrig at få nogen ende, og de var pinefulde at høre på både for Andrei Jefimitch og for ham selv.

Så længe postmesterens besøg stod på, lå Andrei Jefimitch sædvanligvis på sofaen med ryggen til sin gæst og hørte på ham med sammenbidte tænder, idet det forekom ham, at der over hans hjerte lagde sig ligesom et lag af et eller andet ubestemmeligt. Og for hvert nyt besøg af sin ven følte han, hvorledes dette lag blev tykkere og tykkere og ligesom forhindrede ham i at trække vejret.

For at døve disse smålige følelser gav han sig til at tænke på, at både han og Chobotov og postmesteren engang før eller senere ville forgå uden at efterlade endog det mindste spor i naturen. Hvis man forestillede sig, at en eller anden ånd om en million år fløj omkring – ude i rummet, – så ville denne ånd ikke se andet end en død jord med golde klipper på. – Alt – både kultur og morallove vil engang forsvinde, og der vil end ikke gro græs over dem. Og hvad betyder det så – med alt dette for øje – at skylde en ølmand 32 rubler? Hvad bliver der tilbage at opholde sig over ved sådan en vindbøjtel som denne Chobotov? Eller postmesterens besværlige venskab? – Vås – vrøvl – intetsigende bagateller!

Men ikke engang sådanne ræsonnementer kunne hjælpe. Aldrig så snart var det lykkedes ham at danne sig en tydelig

forestilling om jordkloden efter noget som en million års forløb, før Chobotov viste sig – i lange støvler – på en af de golde klipper, og ikke langt fra ham den evigt skoggerleende postmester, ja, han hørte endog en skamfuld hvisken:

"Disse penge fra Warszawa, kære ven, betaler jeg Dem en af de allerførste dage … aldeles sikkert …"

16

En dag kom postmesteren efter middag, da Andrei Jefimitch lå på sofaen. – Det traf sig så, at netop på samme tid kom også Chobotov – med bromkalium og rabarberpiller. Andrei Jefimitch rejste sig langsomt op i sofaen og anbragte begge sine arme som sidestøtter.

"Men i dag, kære ven, har De jo en fortræffelig farve i kinderne," begyndte postmesteren, "meget bedre end i går. De er jo en hel stadskarl. Ved den levende Gud, en hel stadskarl!"

"Ja, det er også på tide, De bliver rask, kollega," sagde Chobotov og gabede. – "De må dog selv være ked af at trække det sådan i langdrag."

"Ja vist skal vi blive raske!" sagde postmesteren fornøjet. – "Vi vil leve endnu en hundrede år! Ikke?"

"Om just ikke hundrede år, så kan det jo også være godt med en snes," trøstede Chobotov. – "Bare ikke forknyt, kollega, det retter sig nok alt sammen. De vil endnu en gang blive rask nok til at gøre gale streger!"

"Vist så, – vi vil endnu en gang vise verden, hvad vi er!" lo postmesteren og slog sin ven på knæene. – "Vi vil endnu vise os i verden! Til sommer, om Gud vil, tager vi en lille tur til Kaukasus og rider det igennem på kryds og tværs, – hop! hop! hop! – og når vi kommer hjem igen, – hvem ved, – måske kommer vi til bryllupsgilde!" – Her blinkede postmesteren skælmsk med det ene øje. – "Vi skal såmænd nok få Dem gift, lille ven, – ved Gud ..."

Andrei Jefimitch syntes, at nu var dette ubestemmelige lag over hans hjerte nået helt op til struben og truede med at kvæle ham; hans hjerte slog frygteligt.

"Dette her er vrøvl!" sagde han, idet han hurtigt rejste sig og gik hen til vinduet. – "Forstår De virkelig ikke, at det er dumheder, De kommer med?!"

Det var hans hensigt at fortsætte mildt og høfligt, men mod sin vilje knyttede han pludseligt hænderne og løftede dem op over hovedet.

"Gå jeres vej og lad mig være i fred!" skreg han med en stemme, som forekom ham selv helt fremmed, idet han blev ildrød i hovedet og skælvede over hele legemet. – "Ud med jer, begge to! Ud med jer!"

Postmesteren og Chobotov rejste sig og stirrede på ham, i begyndelsen tvivlrådigt – senere angst.

"Herut med jer! Begge to!" vedblev Andrei Jefimitch skrigende. – "Stupide mennesker! Dumme mennesker! – Jeg trænger hverken til *dit* venskab eller *din* medicin! – Dumhed! Gemenhed!"

Chobotov og postmesteren så fortabte på hinanden og gik derpå baglæns hen imod døren og ud i forstuen. Andrei Jefimitch greb flakonen med bromkalium og kastede den efter dem. Den faldt på tærsklen og splintredes med et knald.

"Gå ad Helvede til!" skreg han med halvgrædende stemme, idet han løb efter dem ud i forstuen. – "Ad Helvede til!"

Da hans gæster var borte, lagde Andrei Jefimitch sig igen på sofaen, rystende som i feber, og blev længe ved at gentage:

"Stupide mennesker! Dumme mennesker!"

Efter at han var kommet lidt til ro, var hans første tanke den, at den stakkels postmester sikkert måtte føle sig frygtelig ilde til mode – og at det hele i grunden talt var forfærdeligt. Noget lignende var dog aldrig hændet ham før! Hvor havde hans forstand – hans takt dog været henne? Og hans tilegnelse af tilværelsens fornuft? Hans filosofiske sindsligevægt?

Hele natten kunne doktoren ikke sove for skam og ærgrelse over sig selv, og om morgenen kl. to begav han sig til postkontoret og bad postmesteren om undskyldning.

"Lad os ikke tænke mere på det, som sket er," sagde den rørte postmester med et suk, idet han trykkede doktoren varmt i hånden. "Den, der fremdrager gammel splid, skal øjet stikkes ud på Note 17)." – "Ljubavkin!" råbte han pludselig med en stemme, som fik alle i kontoret til at skælve. – "Kom her med en stol!" – "Og du har at vente!" skreg han til en kone, som rakte ham et anbefalet brev ind gennem gitteret. – "Ser du måske ikke, at jeg er optaget?!"

"Lad os ikke tænke på det, som sket er," gentog han blidt, idet han vendte sig til Andrei Jefimitch. – "Sæt Dem ned, kære ven!"

Han sad et øjeblik og strøg sig tavs over knæene, – derpå sagde han:

"Det faldt mig ikke noget øjeblik ind i går at ville fornærme Dem. – Men jeg forstår ... sygdom er hvermands herre. – Deres anfald foruroligede både doktor Chobotov og mig; vi talte længe om Dem bagefter. – Min kære ven, hvorfor vil De ikke gøre noget alvorligt for Deres sygdom? Hvor er det muligt at lade det gå på den måde?! – – – Undskyld en vens oprigtighed," – hviskede postmesteren, – "De lever i yderst uheldige omgivelser: snævert, urenligt, ingen har De til at pleje Dem – og

kurere Dem. Kære ven, både doktor Chobotov og jeg beder Dem af ganske hjerte: læg Dem dog ind på hospitalet! De har der både sund føde og pleje og lægehjælp. – endskønt Chobotov, mellem os sagt, er et noget råt menneske, så er han dog en dygtig læge, som man fuldt kan forlade sig på. Han har lovet mig at ville tage sig af Dem."

Andrei Jefimitch blev rørt over denne inderlige deltagelse og over de tårer, som glimtede på postmesterens kinder.

"Min bedste ven, tro ikke på det," hviskede han og lagde hånden på hjertet. – "tro ikke på, hvad De alle fortæller! Hele min sygdom består i, at jeg her i byen, i tyve år kun har truffet ét intelligent menneske, – ja, og han var oven i købet sindssyg. Jeg fejler intet som helst, jeg er bare kommet ind ligesom i en fortryllet kreds, og nu er det mig ikke muligt at komme ud. Forresten er alting blevet mig ligegyldigt; – jeg går ind på alt."

"Ja, så læg Dem da ind på hospitalet, bedste ven!"

"Ja, i graven, om De vil."

"Giv mig Deres ord på, at De i et og alt vil gøre som doktor Chobotov siger."

"Meget vel, jeg giver Dem mit ord på det. – Men jeg gentager det: jeg er kommet ind i en tryllekreds. – Nu står sagerne sådan for mig, at alt på Jorden – om det så er mine venners deltagelse – søger at hidføre min ruin. – Jeg er ved at gå til grunde og har mandighed nok til at erkende dette."

"Kære ven, – De vil komme Dem igen ..."

"Hvortil denne tale?" sagde Andrei Jefimitch ærgerlig. – "Det er sjældent, at et menneske ved slutningen af sit liv ikke føler det samme, som jeg nu for tiden føler. – Når man giver sig til at fortælle Dem, at De har sådan noget som dårlige nyrer eller for

stort hjerte – og De giver Dem i kur i den anledning, – eller når man fortæller Dem, at De er sindssyg eller en forbryder osv. – med andre ord: når folk pludselig henvender Deres opmærksomhed på Dem, vid da, at De er kommet ind i en tryllekreds, som De ikke kommer ud af igen. – De vil forsøge på det, og vil derved komme mere og mere til at føle denne tryllekreds indeslutte Dem. De kan da ikke gøre noget klogere end straks at overgive Dem, for ingen menneskelige bestræbelser vil hjælpe Dem. – – – – – – Således ser jeg på sagerne."

Imidlertid havde der samlet sig en del publikum ved gitteret. For ikke at forstyrre mere, rejste Andrei Jefimitch sig og sagde farvel. Postmesteren tog endnu en gang hans ord på, at han ville rette sig efter doktor Chobotov og fulgte ham derpå til gadedøren.

Samme dag hen imod aften kom Chobotov, i kort pels og lange støvler, uventet ind til Andrei Jefimitch og sagde i en tone, som om der den foregående dag ikke var passeret noget særligt:

"Jeg kommer til Dem i et videnskabeligt anliggende, kollega. Jeg ville spørge Dem, om De ikke ville hjælpe til at danne et lidet koncilium – vil De ikke nok det?"

I den tro, at Chobotov ville adsprede ham ved en lille spadseretur eller måske virkelig søge hans assistance som konsulent, tog Andrei Jefimitch tøjet på og fulgte ham ud på gaden. Han var desuden glad over at få anledning til at glatte over sin opførsel den foregående dag, til at slutte fred igen, og var i sit stille sind Chobotov taknemmelig, fordi han ikke med en antydning rørte ved gårsdagens begivenhed, men tydeligvis

ville skåne ham. Af et så ukultiveret menneske kunne man næppe have ventet så megen delikatesse.

"Hvor har De Deres patient?" spurgte Andrei Jefimitch.

"Hjemme på hospitalet. – Jeg har allerede længe haft lyst at vise Dem ham. – Et meget interessant tilfælde!"

Da de kom ind i hospitalsgården, gik de uden om hovedbygningen hen imod den fløj, hvor de sindssyge opholdt sig. Og ingen af dem talte et ord det sidste stykke.

Da de kom ind i forstuen til 6. afdeling, sprang Nikita som sædvanlig op fra sit leje og rettede sig.

"En af patienterne her har fået et kompliceret tilfælde med lungerne," sagde Chobotov hviskende, idet han trådte ind i selve stuen med Andrei Jefimitch. – "Vil De vente et øjeblik, – jeg kommer straks, – jeg går blot over efter stetoskopet. "

Og dermed gik han.

17

Det begyndte allerede at blive mørkt.

Ivan Dmitritch lå på sin seng med hovedet trykket ned i puderne, paralytikeren sad ubevægelig, græd ganske sagte og bevægede læberne. Den tykke mand og den forhenværende postsorterer sov. – Det var ganske stille.

Andrei Jefimitch sad på kanten af Ivan Dmitritchs seng og ventede. Da der var gået en halv times tid, kom – ikke Chobotov – men Nikita ind i stuen, med en slåbrok, noget linned og et par tøfler i favnen.

"Vær så god at klæde Dem på, Deres Højvelbårenhed," sagde han lavmælt. – "dér står Deres seng – vær så god ... herhen," tilføjede han, idet han gik hen imod en seng, der øjensynligt var anskaffet for nylig. – "Det har jo intet på sig, – vil Gud, bliver De jo nok rask igen."

Nu forstod Andrei Jefimitch det alt sammen ...

Uden at sige et ord, gik han hen til den anviste seng og satte sig ned. Men da Nikita stadigt blev stående og ventede, klædte han sig af – lige til skindet – skamfuld og forlegen. Derpå iførte han sig hospitalsdragten. Benklæderne var meget korte, skjorten meget lang og slåbrokken lugtede af røget fisk.

"Vil Gud, bliver De jo nok rask igen," gentog Nikita.

Han samlede derpå doktorens klæder sammen, gik ud og lukkede døren efter sig.

"Lige meget ..." tænkte Andrei Jefimitch og trak forlegen slåbrokken sammen om sig, idet han havde på følelsen, at han

lignede en arrestant i sin nye dragt. – "Lige meget … lige meget, om man har en kjole på – eller en uniform – eller en slåbrok …"

Men hans ur? Og hans notitsbog, der lå i den højre sidelomme? Og hans cigaretter? Hvor mon Nikita nu gik hen med alt dette?

Fra nu af og lige til sin død ville han sandsynligvis ikke mere komme til at tage benklæder på – vest og støvler … Alt dette var helt underligt – ligefrem slet ikke til at tænke sig i begyndelsen …

Andrei Jefimitch var endnu stadig overbevist om, at der i realiteten ikke eksisterede nogen videre forskel mellem konen Belaàvas hus og 6. afdeling, og at alt på denne jord var meningsløshed og tom forfængelighed, men på samme tid begyndte hans hænder at ryste – hans fødder at fryse – og han blev helt underlig til mode ved tanken om, at nu, om nogle timer, stod Ivan Dmitritch måske op og så ham iklædt denne nye dragt. – Han rejste sig, gik lidt omkring og satte sig så igen. –

Se, nu havde han blot siddet her en halv times tid – måske en time – og det var allerede næsten blevet ham uudholdeligt. Hvad ville det da være at leve her hele dage og uger igennem, ja – år måske, sådan som de andre gjorde det? Uudholdeligt – men umuligt? Hvad var der andet end at sidde lidt og så gå lidt og igen sætte sig? Jo – han kunne gå hen til vinduet og se ud og så igen gå lidt, fra hjørne til hjørne af stuen. Men hvad ellers? … Sidde sådan dag ud – dag ind som et gudebillede og tænke? Nej, det ville jo dog være umuligt.

Andrei Jefimitch lagde sig på sengen, men stod straks op igen, tørrede den kolde sved af panden med slåbrokærmet og

følte, hvorledes hele hans ansigt kom til at lugte af røget fisk. – Han gav sig igen til at vandre frem og tilbage.

"Det må være en misforståelse – på en eller anden måde ..." mumlede han og slog rådvild ud med armene. – "Det må kunne opklares ... det er umuligt ... sådan ..."

På dette tidspunkt vågnede Ivan Dmitritch. Han rejste sig op i sengen og støttede ansigtet i hænderne. Derpå spyttede han. Lidt efter så han sløvt hen på doktoren og forstod åbenbart i første øjeblik ikke noget som helst. Men lidt efter blev hans forsovede ansigt ondskabsfuldt og spottende.

"Aha! Også Dem har man fået fat i, lille ven!" begyndte han med hæs stemme og kneb det ene øje til. – "Det glæder mig overordentligt. – Før har De levet af folks blod, – nu vil folk til at leve af Deres. – Fortræffeligt!"

"Det er en eller anden misforståelse ..." sagde Andrei Jefimitch, som blev underlig skræmt ved Ivan Dmitritchs ord. – "En eller anden misforståelse ..." gentog han og trak på skuldrene.

Ivan Dmitritch spyttede igen og lagde sig derpå ned.

"Forbandede liv!" brummede han. – "Og det mest trøstesløse – det mest krænkende ved det er, at dette liv ikke slutter af med en oprejsning for ens lidelser – ikke med nogen som helst apoteose, som på teatret – men med døden ... der kommer et par karle og slæber den døde ved arme og ben ned i kælderen ... B-r-r-r. – Nå, lige meget ... vi får dog *vor* del i den anden verden. – Og jeg skal komme fra denne anden verden som en skygge og jage skræk i livet på disse reptilier! Jeg skal få deres hår til at blive hvidt i løbet af en uge!"

Kort efter kom Moses tilbage fra sin dagsgerning. – Da han fik øje på doktoren, gik han hen til ham og rakte hånden frem:

"Giv en kopek ..." sagde han.

18

Andrei Jefimitch gik hen til vinduet og så ud over markerne. – Det var allerede mørkt, og en kold, rød måne stod til højre lavt over horisonten. Ikke langt fra hospitalsplankeværket – højst en 400 alen derfra – lå et stort, hvidt hus, omgivet af en høj stenmur. Det var fængslet.

"Der er den altså ... virkeligheden!" tænkte Andrei Jefimitch, idet der gik som en kold gysen hen over hans hjerte.

Og alt, hvad han så, bidrog til at forstærke denne gysen. Både månen og fængslet og sømspidserne på plankeværket og flammen, der stod op af skorstenen på benmøllen langt borte.

Bag ved sig hørte han pludselig nogen sukke dybt. Han vendte sig om og så den smilende postsorterer stå lige bag ved sig og blinke skælmsk med øjnene. På brystet havde han funklende stjerner og ordner. – Også dette bragte ham til at gyse.

Andrei Jefimitch forsikrede sig selv, at der i og for sig ikke var noget særligt uhyggeligt, hverken ved en måne eller ved et fængsel, at endog sjæleligt sunde mennesker var glade ved stjerner og ordner, og at alting dog med tiden ville rådne og blive til muld. Trods alt dette følte han en pludselig – forfærdelig fortvivlelse komme over sig; – han greb med begge hænder fat i vindues-jernstængerne og rystede dem af al kraft ...

De svære stænger gav ikke det mindste efter.

For ikke at ligge under for denne fortvivlelse, gik han hen til Ivan Dmitritch og satte sig på kanten af hans seng.

"Jeg har tabt modet, kære ven," sagde han med usikker stemme og tørrede sin pande. "Jeg har helt tabt modet ..."

"De kan jo filosofere lidt ..." svarede Ivan Dmitritch spottende.

"Du min Gud, – du min Gud ... Ja – ja ... hvordan var det De sagde engang ... her i Rusland er der ingen filosofi ... her filosoferer bare alle, alle ... endog småfolk? ... Men det forulemper dog ingen, at småfolk filosoferer," sagde Andrei Jefimitch i en tone, som om han ville lige til at græde af overvældelse. – "Af hvilken grund da dette skadefro smil, kære ven? – og hvor kan disse småfolk lade være med at filosofere, når deres trang og ønsker ikke tilfredsstilles? ... Et intelligent, dannet, stolt og frihedselskende menneske har, for eksempel, ingen anden udvej end at gå hen og blive læge og derefter blive sendt til et lille snavset hul af en by, hvor han alle sine dage må gå og rode mellem flasker og igler og sennepskager! ... Charlataneri ... Dumhed! ... O, min Gud!"

"Det er noget enfoldigt snak, De kommer med!" sagde Ivan Dmitritch. – "Hvis De havde haft noget imod at blive læge, kunne De have forsøgt at blive minister."

"Ingenting kunne jeg; ... ingen mulighed har der været for mig. – Nej, man er svag, kære ven! – Når jeg tidligere – i gamle dage – følte mig i ligevægt og tænkte frejdigt og sundt, så behøvede blot livet at sætte lidt hårdt ind på mig – og jeg tabte straks modet ... Mangel på energi ... Nej, man er svag ... ynkelig er man ... Og de også, min dyrebare ven! – De er intelligent, ædel, har indsuget gode drifter med modermælken, men næppe træder De ud i livet, før De trættes og sætter Deres sundhed til. – Svaghed – svaghed!"

Foruden frygt og krænkelse, var der noget andet, der pinte Andrei Jefimitch efter at mørket var faldet på, – noget, som ikke lod ham finde hvile. – Til sidst kom han på, at det var trang til at ryge og drikke øl.

"Jeg går lidt ud, kære ven," sagde han. "Jeg vil sige, de skal tænde lys, ... jeg kan ikke sidde sådan i mørket, ... det indvirker så stærkt på mig."

Andrei Jefimitch gik hen til døren og åbnede den, men i samme øjeblik sprang Nikita op og spærrede ham vejen.

"Hvor vil De hen? Det er ikke tilladt – ikke tilladt!" sagde han. – "Det er tid at sove!"

"Men jeg vil bare gå lidt omkring ude i gården," kom det forskrækket fra Andrei Jefimitch.

"Det er ikke tilladt – ikke tilladt! – Det ved De jo godt selv!" – og Nikita slog døren i og stillede sig med ryggen op til den.

"Jeg forstår dog ikke, hvad det gør, at jeg går lidt ud?" sagde Andrei Jefimitch og trak på skuldrene. "Jeg begriber det ikke. – Nikita, jeg må lidt ud," sagde han, og stemmen rystede. – "Det er nødvendigt!"

"Kom nu ikke her og lav uordner, – det står De Dem ikke ved!" lød Nikitas stemme formanende.

"Hvad Fanden er det her for noget!" skreg Ivan Dmitritch og sprang op fra sin seng. "Hvor har han ret til ikke at lade Dem komme ud?! Hvor understår de mennesker sig i at holde Dem indespærret her?! – I loven står – skulle jeg tro – tydeligt nok, at ingen kan berøves sin frihed uden retsdom. – Dette her er vold! Vilkårlighed!!"

"Naturligvis er det vilkårlighed!" sagde Andrei Jefimitch, opmuntret af den andens tale. – "Jeg vil ud, – det er

nødvendigt! Han har ikke ret til at nægte mig det! – Luk op, siger jeg dig!"

"Hører du – dumme kvæg?!" råbte Ivan Dmitritch og slog med knyttet næve på døren. – "Luk op – eller jeg sprænger døren! Bøddel!!"

"Luk op!" skreg Andrei Jefimitch, rystende over hele legemet. – "Jeg befaler det!"

"Ja, snak I bare!" hørtes Nikitas stemme bag døren. – "Snak I bare!"

"Gå i det mindste over og kald på doktor Chobotov! – Sig, jeg beder ham komme, bare et øjeblik!"

"I morgen kommer han af sig selv."

"Aldrig – aldrig vil man slippe os ud!" fortsatte imidlertid Ivan Dmitritch fortvivlet. "De vil have, at vi skal rådne op her! – O, min Gud – det er da umuligt, at der ikke i den anden verden findes et Helvede! Umuligt da, at disse bødler får tilgivelse! Hvor er da retfærdigheden henne! ... Luk op, – jeg kvæles her!" skreg han med hæs stemme og væltede sig ind på døren. – "Jeg knuser min pandeskal ... Mordere, mordere!!"

Nikita lukkede pludselig døren op med et ryk, – stødte Andrei Jefimitch råt til side, sparkede til ham og slog ham derpå med knyttet næve lige i ansigtet. – Det forekom Andrei Jefimitch, som om en stor, hård saltbølge slog over hovedet på ham og kastede ham hen imod sengen.

Ja, hvad var det? – han havde jo virkelig en salt smag i munden ... Sandsynligvis var det tænderne, der blødte. – Og som om han følte trang til at svømme, slog han ud med armene og greb efter noget at klamre sig til. På samme tid følte han,

hvorledes Nikita to gange endnu slog ham i ryggen. – Derpå tumlede han omkuld …

Straks efter hørte han Ivan Dmitritch skrige. Altså fik han vel også bank … Derefter blev alt stille.

Det tynde månelys stod ind gennem vinduet og tegnede skyggerne af jernstængerne som et net hen over gulvet. – Uhyggeligt stille var det pludselig blevet. – Andrei Jefimitch lagde sig på sengen og holdt åndedrættet tilbage: han ventede med rædsel på, at man skulle slå ham endnu en gang.

Det var ham, som om en kniv var blevet stukket ind i ham og drejet et par gange om nede i brystet og i tarmene. Af smerte bed han i hovedpuden og skurede tænderne sammen. Og pludseligt glimtede, gennem det kaos, der herskede inde i hans hoved, den ligesom lysende men frygtelige, uudholdelige tanke, at måske den samme smerte føltes fra dag til dag – hele år igennem – af disse mennesker, der nu lå omkring ham som sorte skygger i månelyset. Hvorledes kunne det dog gå til, at han i løbet af over tyve år ikke havde tænkt på dette – ja, ikke havde villet tænke på det? Han havde aldrig kendt – aldrig haft forestilling om smerte, følgelig var han selv uden skyld, men når han tænkte på en samvittighed, så hårdhudet så grovkornet som Nikitas, så blev han som is fra top til tå. – Han sprang op … ville skrige af fuld hals og løbe … løbe ud for at slå Nikita ihjel … derpå slå Chobotov ihjel … inspektøren og feltskæreren og til sidst sig selv, men der kom ikke en lyd op af halsen, og hans ben lystrede ham ikke; – med hårde, stødende åndedræt greb han sig i brystet … flængede slåbrokken og den grove skjorte itu … flåede den i små stykker … og faldt bevidstløs om på sin seng …

19

Om morgenen den næste dag smertede hans hoved ham, – det susede i hans øre, og han følte sig syg i hele sit legeme. Men ingen skam kom op i ham ved tanken om, hvad der var passeret den foregående aften. Han havde været fej i går – fej og mismodig; han havde endog udtalt følelser og tanker, hvis eksistens hos sig selv han før end ikke havde anet. For eksempel *den* tanke, at småfolk filosoferer, fordi deres menneske-trang ikke blev tilfredsstillet. Han havde jo endog været bange for månelyset ... Men nu var alt ham ligegyldigt ... alt ...

Han spiste ikke – drak ikke; han lå ubevægelig og bare tav. – "Alt er mig nu ligegyldigt," tænkte han, når man rettede spørgsmål til ham. – "Tale indlader jeg mig ikke på. Lad det nu gå, som det vil!"

Efter middag kom postmesteren og bragte et kvart pund te og et pund marmelade. –

Også Darjuschka kom og stod en hel time ved hans seng med et udtryk af sløv kummer i sit ansigt. Doktor Chobotov besøgte ham ligeledes. Han medbragte en flaske med bromkalium og sagde til Nikita, at han skulle afbrænde noget røgelse i værelset.

Hen imod aften døde Andrei Jefimitch af et apoplektisk slag.

I begyndelsen følte han en rystende kuldegysning og svimmelhed; derpå forekom det ham, at noget ubestemmeligt modbydeligt, i smag med rådden surkål og stinkende æg, trængte ind i hans legeme – endog helt ud i fingerspidserne – og fyldte hele hans legeme og øjne og ører ... Et grønt skær lagde sig derefter over hans øjne. – Andrei Jefimitch begreb, at dette

var slutningen og kom til at huske på, at Ivan Dmitritch og postmesteren og millioner andre mennesker troede på udødeligheden … Hvis den nu virkelig eksisterede og pludselig viste sig for ham …?

Men han følte ingen længsel efter udødelighed og tænkte kun et øjeblik på det … en flok antiloper, underligt smukke og graciøse, som han havde læst om dagen i forvejen, løb pludselig forbi ham … derpå rakte en kone et rekommanderet brev hen imod ham … hvorefter postmesteren sagde et eller andet … Så forsvandt alt, og Andrei Jefimitch faldt hen i den evige selvforglemmelse.

Nogle karle kom, tog ham ved arme og ben og bar ham over i gravkapellet. – Der lå han på bordet med åbne øjne, – og måneskæret faldt hvidt og stille hen over ham. – Om morgenen kom feltskæreren, bad gudfrygtig foran Kristi billede på korset og trykkede øjnene til på sin forhenværende foresatte.

Næste dag blev Andrei Jefimitch begravet. Der var intet andet følge end postmesteren og Darjuschka.

Om "Sjette afdeling"

Forfatter: Anton Tjekhov (1860-1904).
Org.udgave: *Палата № 6 (~Palata nr. 6)*, i bladet *Русская мысль* (~Russkaja Mysl, "Russiske Tanker") nr. 11, Moskva, november 1892.
Denne udgave baseret på: A. Tschéchof: *Sjette afdeling*. Autoriseret oversættelse fra russisk ved H. E. Giersing. Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Hegel & Søn), København 1894.
Oversætter: Hans Emil Giersing, som også har forsynet bogen enkelte noter (1856-1945).
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Efter foto af "ChadW": *Beelitz Sanatorium interior* (Wikimedia Commons Creative Commons Attribution 2.0 Generic).

ISBN 978-87-7628-188-5
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-422-1 (Ølstykke 2015).

Note 1:

Semstvo: Landkommune-forvaltning.

Note 2:

Unge semstvo: Disse embeder var blevet oprettet i 1861-63, 6. *afdeling* er skrevet 1892.

Note 3:

Ivan Ivanovitch og Pelageja Ivanovna er navne, der er så almindelige på russisk som Petersen, Hansen eller Jensen på dansk.

Note 4:

Lysestativet til vokslys: Dvs. de små lys, som "sættes" ved forskellige højtidelige – glade og sørgelige – omkring et flere tommer tykt vokslys i midten. Det store lys tændes kun ved større højtideligheder.

Note 5:

Udblødt æble: En slags i vand syltet æble.

Note 6:

Auler: Landsbyer i Kaukasus.

Note 7:

Ideerne fra tresserne: Tiden for livegenskabets ophævelse i Rusland.

Note 8:

Pirogov: En dengang kendt russisk læge, død 1881.

Note 9:

Grivnik: En ti-kopek mønt af sølv.

Note 10:

Mascha: Kælenavn for Marie.

Note 11:

Det polske kejserrige: Selv om Polen ikke eksisterede som selvstændig stat, var dette den officielle betegnelse i Rusland for den del af landet, der var underlagt dette. (Resten var delt mellem Prøjsen og Østrig-Ungarn).

Note 12:

De pinske sumpe: Et uhyre sumpområde, omtrent af samme størrelse som Danmark, beliggende mellem Warszawa og Moskva, i det nuværende Hviderusland og Ukraine.

Note 13:

Uden epauletter: Et tegn på, at den pågældende officer var afskediget af tjenesten.

Note 14:

Kejserkanonen og kejserkirkeklokken: En gammel, rigt ornamenteret kanon og en ligeledes prægtigt udstyret kirkeklokke, der kaldes således. Den sidstnævnte faldt ned, da den i sin skulle hejses op i klokketårnet i Kreml, hvorved der gik et forholdsvis lille stykke af – men dog så stort, at en mand omtrent kan stå oprejst i brudstedet. Begge står nu opstillet som prydelser i Kremls inderste gård.

Note 15:

Testov: En af Moskvas mest berømte restauranter. Den blev lukket sammen med en mængde andre ved revolutionen i 1918.

Note 16:

Tyveårig tjenestetid: Tyve års tjeneste gjorde enhver "embedsmand" – fra ministre til lakajer – berettigede til pension.

Note 17:

Den, der fremdrager gammel splid, ...etc.: Russisk ordsprog.